

IRIS

3/22

ročník 20 | číslo 3 | léto – podzím 2022
NEPRODEJNÉ

09 | **Evoluce
v kmotrovství**

10 | **Miniatury
od jezera**

17 | **Z města
na vesnici**

S datem září 2003

Nejvěrnější čtenáři berou výtisk IRISu do rukou již plných 20 let. Ano, první číslo přišlo na svět v září roku 2003. A jestli jsou vůbec nějak tak věrní čtenáři? Určitě ano. Namátkou lze jmenovat ošetřovatele kopytníků v plzeňské zoo Tomáše Webera či Jiřinu Hepovou, velkou obdivovatelku a milovnici přírody z Kaznějova. A určitě jsou mezi více než 20 000 čtenáři každého čísla i další.

Připomenutí takové události je určitě na místě. Pro slavení ovšem příznivý čas zrovna není. Ceny za typografické služby vyletěly strmě vzhůru, ještě horší je to u papíru. Navíc se stal nedostatkovým artiklem. Podle vedení zoologické a botanické zahrady, zejména jejího ředitele Ing. Jiřího Trávníčka, se příznivci o další osud IRISu prozatím strachovat nemusejí. Jeho vydávání chce i za změněných a finančně podstatně náročnějších podmínek udržet. Velice dobrá zpráva!

Další dobrou zprávou je vydání dvou nových knih inspirovaných IRISem. Nahradí původně zamýšlenou výstavu. Jenže ta je značně nákladná a velice pomalá. Takže namísto ní budou vydány dvě knihy v dárkovém provedení. Jedna shrne cestopisy, které v rubrice Expedice za poznáním v IRISu od jeho prvních čísel vyšly, druhá představí jedinečná místa západočeské přírody.

Dvacet let s IRISem, to je dvacet let se Zoologickou a botanickou zahradou města Plzně. Za dvě dekády života doznal časopis určitých, především grafických, změn. Ovšem zahrada v jejich počtu nesrovnatelně vítězí. A to je dobře. Čtenáři jsou, jak prozrazují odborné studie, v podstatě konzervativní. Naopak zoo sluší novinky, dynamický rozvoj. Zoologickou a botanickou zahradu doprovází s každoroční pravidelností obojí už od počátku tohoto století. (rd)

Vláčkem nebo autobusem?

Nová sezóna turistického vláčku nám. Republiky – Zoologická a botanická zahrada města Plzně začala letos v sobotu 11. června. O prázdninách jezdil denně, v červnu a v září, obdobně jako v minulých letech, jen o víkendech. Novinkou letošního roku byla speciální prázdninová víkendová autobusová turistická linka mezi Hlavním nádražím ČD a zoologickou a botanickou zahradou. Byl to zážitek především pro děti, ale i pro pamětníky. Zájemce vozil historický autobus Karosa. (zw)

FOTO NA TITULNÍ STRANĚ:

Lev berberský. Od letošního léta ve zrekonstruovaném výběhu – nové dominantě zahrady. Foto Kateřina Misíková

CITÁT TOHOTO ČÍSLA:

Potíž je v tom, že kdo někoho napodobuje, nikdy se nemůže dostat krok před něho. Chce-li zvítězit, sám musí inspirovat, nikoliv být inspirován.

Petr Suchomel, publicista

České zoo nabízejí suvenýrové bankovky

Od června mají sběratelé a návštěvníci českých zoologických zahrad možnost pořídit si pamětní listy. Naše zoo v podobě bankovky vytištěné ve Státní tiskárně cenin. Pamětní listy vzešly z mezinárodní designérské soutěže a hlavním motivem je evoluce. Ceniny nápadité kompozice s propracovanou kresbou zvířat z dílny tvůrčí dvojice – české akademické sochařky a medailérky Majky Wichnerové a slovenského designéra Mateje Gábríše – evokují exotické dálky a zobrazují vzácná zvířata.

Pamětní listy v podobě bankovky osloví návštěvníky, kteří si touží odnést originální předmět na památku a zároveň chtějí podpořit ochranu živočišných druhů. Jako první si mohli tyto ceniny koupit návštěvníci zoologických zahrad v Liberci, Olomouci, Plzni, ve Dvoře Králové a v dalších středoevropských zahradách.

„Na naší plzeňské bankovce je zobrazena krajita zelená nebo lev berberský. Jde o druhy ohrožené, atraktivní, v jejichž chovu slavíme úspěchy. Na rubu nechybí erbovní plameňáci. Pevně věřím, že suvenýrové bankovky se stanou jedním z lákadel a zájemce o celou edici budou motivovat k návštěvě i dalších zoologických zahrad. Část výtěžku z prodeje bude totiž věnována na ochranu ohrožených druhů,“ podotýká ředitel plzeňské zahrady Ing. Jiří Trávníček.

Pamětní listy byly vytištěny Státní tiskárnou cenin na ceninový papír s vodoznakem lipového listu s viditelnými a neviditelnými vlákny. Na hlavní motivy na lícové a rubové straně včetně číslování byla použita technologie digitálního tisku, ostatní motivy v podtisku včetně UV barev jsou tištěny ofsetovou tiskovou technikou. Český lev na lícové straně je ze stříbrné fólie aplikované pomocí horké ražby.

Hlavním prvkem pamětního listu v podobě bankovky je portrét zvířete zasazený do krajiny, která je mu vlastní. Sběratelé se mohou těšit například na tygra ussurijského, lva berberského, krajtu zelenou, žirafu Rothschildovu a pandu červenou. Jednotlivým prvkem celé série bankovek je osoba Charlese Darwina, vyobrazená na rubové straně, tak další grafické prvky. Na lícové straně je to pás propletených živočichů a na rubové straně spirála jako symbol evoluce.

„Zvířata jsou živá, a proto jsme se snažili vytvořit živé portréty za použití kombinované techniky akvarelu, pastelky a tužky. Řešení formy jsme pojali co nejjednodušeji, aby poskytovala co nejvyšší variabilitu. Jednotlivé části zároveň ukrývají řadu ochranných prvků jako mikropísmo, kontrolní průhled, giloš a další,“ popisují autoři Majka Wichnerová a Matej Gábríš.

V zoo si lze pamětní listy v podobě bankovky zakoupit prostřednictvím samoobslužného automatu, jehož součástí je i UV světlo, které odhalí některé ochranné prvky těchto cenin. Jsou to například i bavlněná vlákna, jež jsou součástí ceninového papíru pro skutečné bankovky. (tz)

Foto (repro)

PODPORUJÍ NÁS:

Nač nám třeba Orientu...

Čekanka obecná je nepřehlédnutelná rostlina z čeledi hvězdnicovitých s květy barvy azurového nebe. Planě roste v teplejších a sušších oblastech podél cest, na pastvinách náspech, úhorech. Je však – u nás spíše byla – taktéž zemědělskou plodinou. V době své největší slávy se v Čechách a na Moravě pěstovala až na výměře 7 000 ha. Dnes je to hektarů sotva stovka. Z jejího kořene se mele prášek, který je náhražkou zrnkové kávy. Její obliba byla na vrcholu v době Napoleonovy vlády, neboť panovník omezil výrazně dovoz zrnkové kávy do Evropy. Čekanka se pěstuje jako okopaniny.

Krajovou zajímavostí je bezesporu skutečnost, že první průmyslová sušárna čekankového kořene na našem území byla vybudována v roce 1804 v Mochtíně na Klatovsku. Z tohoto období pochází i tento citát F. J. Rubeše: „Nač nám třeba Orientu, celé Arábie, vždyť my máme Mochtín, vivat česká cikorie!“ Náhražka kávy se zde vyráběla až do roku 1948. (sr)

Foto František Hykeš

Čtenáři vědí, čtenáři si pamatují

Hnačovský rybník to není

Stanislav Říkovský z Blovic napsal:

Chtěl bych reagovat na malou nepřesnost v informaci o Úslavě na straně 3 druhého čísla IRISu. Hnačovský rybník není největším rybníkem Plzeňského kraje. Tím je a vždy byl Kovčinský (někdy nepřesně zvaný Kvášňovický) rybník u Pačejova, rovněž v okrese Klatovy. Od zrušení Vojenského újezdu Brdy je na druhém místě Hořejší Padrťský rybník a teprve třetí je Hnačov.

A ještě připsáno: Zdroj Wikipedie a moje paměť. Jinak díky za hezký časopis a díky za vaši pěknou zoo.

Děkujeme za opravu nepřesnosti, samozřejmě máte, pane Říkovský, pravdu!

Svatební šaty ze zoo

Kamila Hlubáková ze Sokolova zase reagovala na rubriku Okénko do historie. Ve výčtu akcí zařazených mezi víkendový a sváteční doprovodný program jí chyběly módní přehlídky svatebních šatů nejprve v původní botanické zahradě, později i na dalších místech. „Studovala jsem v Plzni a přehlídky se mi moc líbily. Šaty sice nepředváděly žádní profíci, pouze zapálená partička chlapců a děvčat, ale bylo vidět jak je to nesmírně baví a že do toho dávají vše. Samozřejmě šaty byly profesionální a jedny mě později dokonce inspirovaly při hledání stylu vlastní svatební róby. Jak jsem pochopila, přehlídky se již nekonají a podle obsahu článku jsou i zapomenuty. Obnovte je, byly moc hezké a mladí lidé se dál žení a vdávají.“

Obnovili bychom, paní Hlubáková, a moc rádi. Jen nám chybí právě ta partička zapálených manekýnek a manekýnů. Letos při vítání léta jsme se už ale o něco pokusili. (rd)

Na počátku byl Lochotínský sekáč

Koncem letošního července jsem byl pozván kolegy z Muzea Středního Pootaví ve Strakonici na společný tábor dobrovolných hasičů z Plzně-Skvřňan a Sdružení přátel Zoologické a botanické zahrady Plzně IRIS u Drahotínského rybníka. Při Řemeslnickém dnu bylo naším úkolem přiblížit původní senoseč a žně. Jen s využitím kos, hrabí a cepů. Zájem dětí i milé prostředí stanového tábora v lesích ve mně vyvolaly vzpomínky na počátky mého zájmu o vše, co se sečením a kosami souviselo a jak velkou roli v něm sehrálo přímo Plzeňsko. Konkrétně soutěž Lochotínský sekáč, kterou v rozmezí cirká deseti let (asi 2006–2015) organizovala plzeňská zoo. Jakožto ročník narození 1966 seču asi od 12 let, kdy mi děda svěřil kosu spolu s řadou cenných rad se sečením souvisejících. A užitečných pro pozdější brigády i pro tři zahrady doma potřebující neustále údržbu. Na přelomu tisíciletí jsem zjistil, že se v sečení dá také soutěžit, a tak jsem několikrát vyrazil na mistrovství republiky ve Žďáru nad Sázavou. Byla to příležitost pozorovat skvělé sekáče kosící ar louky za nějaké čtyři minuty. Po několika volnějším letech a menších soutěžích u nás na Šumavě, mi internet objevil Lochotínský sekáč. Chuť zasekat si ve velbloudím výběhu byla velká. Rok 2009 se tak stal v mém sekáčském životě přelomovým. Velbloudí výběh sice vystřídalo prostranství před zoo, ale hlavně jsem tu potkal Františka od Lnář. Ztratil tehdy při sečení klíče od auta a já

Ing. Miroslav Šobr ze Strakonice – spoluzakladatel Spolku sekáčů a kosců České republiky. Dlouholetý spolupracovník zoologické a botanické zahrady.

Foto Jakub Racek

mu zapeklitou situaci pomohl vyřešit. S Františkem jsme si padli do oka a další sekáčské akce jsme už plánovali spolu. O rok dva později k nám přibyl další František, tentokrát přímo Plzeňák, a také velký sekáčský nadšenec. Následoval efekt valící se sněhové koule: Začali jsme vyhledávat další akce, navštěvovat je, poznávat nové kamarády. V roce 2014 jsme založili neformální Spolek sekáčů a kosců České republiky. Ten má nyní nějakých padesát členů a neustále se rozvíjí a podchycuje další sekáčské aktivity po celé republice. Věřili byste, že je jich každoročně kolem třiceti? Například Buchlovice na Moravě, Bílé

Karpaty, Beskydy, Železné hory, Orlické hory (tady se statutem Mistrovství ČR v sečení), Šumava, Písecko, ale i Plzeňsko. Zde právě náš spolek inicioval v podbrdském Železném Újezdě tradici Mistrovství republiky v sečení otav. Za uplynulých deset let máme procestovanou nejen republiku křížem krájem, ale znají nás též na Slovensku, v Polsku, ve Slovinsku nebo v Rakousku. Všechny zkušenosti a zážitky si pečlivě ukládám do paměti i archivu a využívám při besedách, předváděcích dnech (největší je opět v západních Čechách při řemeslných dnech v Chanovicích) a dalších podobných akcích propagujících nelehkou práci sekáčů. Jako krajánka s kosou mě znají všichni návštěvníci středověkého Hoslovického mlýna na Strakonicku. A od mých kamarádů Františků se mohou každoročně učit i Plzeňané při pravidelném sečení květnatých strání na Lochotíně. O kráse a tajích sekáčského řemesla by se dalo ještě napsat spoustu povídaní. Mohl bych se pochlubit, že jsem v roce 2021 obdržel Cenu hejtmána Jihočeského kraje za zachování a rozvoj lidových tradic. Raději vás ale pozvu přímo na nějakou sekáčskou akci... A třeba naše kosy zase někdy zazvoní při obnoveném Lochotínském sekáči. Úplně to vidím: Ideálně přímo v zoologické, někde mezi zubry, se spoustou nadšených návštěvníků a hlavně dětí. Protože ty po nás jednou kosy převezmou... Vidíte, k jakým myšlenkám mě inspiroval letní dětský tábor u Drahotínského rybníka.

LVI BERBERŠTÍ MAJÍ NOVÝ KRÁSNÝ MODERNÍ VÝBĚH

Zmodernizovaný venkovní výběh pro lvy berberské slavnostně otevřela Zoologická a botanická zahrada města Plzně 28. června. Ten původní prošel po 20 letech existence kompletní rekonstrukcí. Obvodový vodní příkop zůstal jen u hlavní pokladny a je částečně překryt pohledovou vyhlídkou. Je 2,5 metru hluboký a až devět metrů široký. Vyhlídka je dlouhá 26 metrů.

Zcela nový duch místa vytvářejí doprovodné objekty v berberském stylu. Expozice získala zároveň požadované bezpečnostní prvky pro chov lvů, takže splňuje soudobé legislativní a veterinární požadavky. Náklady dosáhly výše 31 milionu korun, město Plzeň se podílelo vkladem ve výši 19 milionů korun. Zoologická a botanická zahrada podala v souvislosti s rekonstrukcí výběhu žádost o dotaci na rozvoj infrastruktury cestovního ruchu vypsanou Ministerstvem pro místní rozvoj ČR, ale neuspěla. Zůstala pouze mezi náhradníky.

PODĚKOVÁNÍ OD PRIMÁTORA

Při slavnostním otevření si nový výběh vyzkoušeli tři lvi – nejstarší samec Mates a jeho téměř dvouletí potomci Fazan a Farida. Trvale ho ale začnou využívat až přibližně za tři týdny, kdy dobře zakoření vysetá tráva a ostatní vegetace.

Druhou část lví smečky – samici Tamiku a tři květnová kotata – návštěvníci zatím neuvidí. Spojení s první částí skupiny bude možné nejdříve po 80 dnech věku mláďat a budou splněny další podmínky pro úspěšný společný život.

Důležitého okamžiku v historii plzeňské zoo se zúčastnila řada významných hostů, na prvním místě primátor města Plzně Mgr. Pavel Šindelář a jeho první náměstek Mgr. Roman Zarzycký, do jehož gesce zoologická zahrada patří.

„Je důležité zmínit, že plzeňská zoologická zahrada je nejvíce navštěvovaným turistickým místem v Plzni. Jen minulý rok do ní zavítalo přes 476 tisíc lidí. A dobře si pamatujeme, že to bylo ještě v době zasažené pandemií covidu-19. Jsem rád, že i v tomto těžkém období vznikaly plány na modernizaci výběhu lvů berberských. To, co zde vidím, je velmi pěkné, děkuji zoologické zahradě a firmám, které se na stavbě podílely. Jako město Plzeň budeme dále přispívat k tomu, aby se zahrada zlepšovala. Jen roční provozní příspěvek města proto činí téměř 80 milionů korun. Další podpora

přichází ve formě investic,“ uvedl při slavnostním otevření expozice primátor Pavel Šindelář.

„Před pár lety jsme překonali návštěvnícký rekord. Zoo je v Plzni opravdu nejatraktivnějším cílem. Moje děti sem také rády a často chodí, znají její četná zákoutí. Mohu jen potvrdit, že naše zahrada je neuvěřitelně se rozvíjející místo. Všem jejím zaměstnancům patří poděkování za to, že zoo takto vzkvétá. Přeji vám, aby se chov lvů berberských dařil dál tak, jako v posledních letech,“ byla slova prvního náměstka Romana Zarzyckého.

VSTUPUJETE DO ÚPLNĚ JINÉ ZOO

Zahrada začala výběh rekonstruovat v listopadu 2021. Úpravami prošlo též okolí, především bývalý ostrovní výběh lemuru kata. Současný zdejší karasí rybníček informuje návštěvníky o osudu karase obecného. Dříve v našich vodách rozšířená kaprovitá plevelná ryba je v současnosti u nás jedním z nejohroženějších rybích druhů, dokonce se dostala na pokraj vyhynutí.

Vybudovány byly nová separační klec pro lvy, rajská zahrada, informační objekt, vyhlídka, berberská věž a stan. „Naším záměrem bylo tyto doplňkové objekty koncipovat v berberském stylu s poukazem na tuto kulturu a na to, jaký vliv na ni lev berberský měl. Přesahem této myšlenky je část věnovaná informacím o výskytu lva v českých dějinách a české heraldice. Rajská zahrada obsahuje ornamenty a kašnu a je vybudovaná ve stylu a pravidel arabských zahrad. V domku návštěvníci uvidí v expozici například ručně malované misky a další nádoby na přípravu jídla. Nechybějí další předměty denní potřeby a textilie,“ prozradil ředitel zahrady Ing. Jiří Trávníček.

Na množství nových naučných panelů se návštěvníci dočtou o domorodém obyvatelstvu Berberů, lidech a přírodních poměrech severní Afriky a mnoho informací o lvech, jejich roli v přírodě

a způsobu chovu v zoo a taktéž o samotném plzeňském chovu.

Lvi berberské jsou součástí plzeňské zoo od roku 2002, kdy vznikl dosavadní výběh. Do té doby zde žili pouze lvi pustiní neurčeného poddruhu v klecích a od roku 1974 nedošlo k odchovu. Lvi berberské se množí od roku 2016. Dosud bylo odchováno osm mláďat. Poslední odchov je z 9. května 2022, na svět přišla tři mláďata. (rz)

NOVÝ VÝBĚH POHLEDEM NÁVŠTĚVNÍKŮ

Se zrekonstruovaným lvím výběhem dostala naše oblíbená zoo novou vstupní dominantu. Důstojnou a impozantní. Na lvy je krásně vidět, zvětšil se jim venkovní životní prostor. Povedlo se! Gratulujeme.

Rodina Málkových, Domažlice

Lev je králem zvířat. V novém výběhu má královské podmínky. Ať se jim v něm líbí. Nám, návštěvníkům se líbí moc.

Jan Krutihlav, Orlová

S novým výběhem vejdete do úplně jiné zoo. Líbil se nám i ten původní, ale toto je polyfunkční stavba. Pokocháte se pohledem na lvy a čeká na vás spousta informací z jejich života, o místech, kde dříve, než byli vyhubeni, žili. Jsme v Plzni, ale berberský styl stavby nás přenáší do daleké Afriky. Skvělé!

Magda a Honza Sklenaříkovi, Plzeň

Plzeňskou zoo máme dál rádi, ale nový výběh pro lvy se nám vůbec nezamlouvá. Vůbec se do těch míst nehodí. Je robustní, vůbec nezapadá do přírodního rázu zahrady. Je přeplácáný, jakoby nepatilo moudré, že méně je často více.

Jan Trauchma, Klatovy

Do plzeňské zoo jsme chodili hodně často, ale nyní tam chodíme ještě častěji. Děti se úplně

Druhé mládě u damanů pralesních

Foto Kristýna Rothová

Prakticky po roce po narození prvního mláděte přišlo na svět v první srpnové dekádě druhé. U damanů pralesních je přínosem každé mládě, ale tím spíše samice. Proto byli chovatelé potěšeni zjištěním, že loňský přírůstek je právě samička!

Plzeňská zoo chová damany pralesní od roku 2020 a za tu dobu se jejich početnost v evropském chovu závratně nezvedla. Celkem ve zdejších zoo žije pouhých 17 zvířat – ve všech případech jde o tuzemské zahrady (Jihlava, Ostrava, Plzeň). Tím že se v poslední jmenované narodilo další mládě a je to opět samice, rozhodl kurátor o sestavení druhého chovného páru v chovatelském zázemí. (zo)

Uhynul jeden z gepardích samců

V této rubrice jste zvyklí číst o nově narozených nebo nově získaných zvířatech. Čas od času ovšem každou zoo postihne nějaký úhyn. Vše živé se rodí a umírá. Takový je koloběh světa.

Plzeňská zoo se tak rozloučila s jedním ze samců geparda súdánského. Trpěl nádorovým onemocněním měkkých tkání diagnostikovaných v prosinci 2020. Nádor byl zprvu malého rozsahu, proto chovatelé nasadili léčbu a sledování stavu. Bohužel při poslední kontrole bylo zjištěno, že nádor již zasahuje do kostí; chůze se stávala každým dnem obtížnější a na šelmě bylo vidět, že léčba přestala zabírat. Proto bylo přistoupeno k euthanasii.

Gepard, kterému se mezi ošetřovateli říkalo „Malej“, přišel do Plzně v roce 2010 jako dvouletý z francouzské Zoo de la Palmyre. (lv)

Úspěšný odchov rysů červených

Foto Kateřina Misíková

Chovný pár rysů červených opět potěšil úspěšným odchovem dvou mláďat. Sameček a samička se narodili 14. května. Jelikož jde o čtvrtý odchov koťat (třetí úspěšný), dostala jména začínající písmenem D: Daisy a Dale. Od narození se mají čile k světu a značně přibírají na hmotnosti. Při prvním vážení 8. června měla samička hmotnost 690 gramů a sameček 640 g, o pár týdnů později 28. července, ukázala váha u samičky 1,92 kg a u samečka 1,85 kg.

Návštěvníci mláďata zahlédnou jen těžko, jsou stále s matkou ve vnitřní ubikaci.

(lv)

zbláznily do berberského stanu. Kdo to vymyslel, ten by měl vidět jejich rozzářené oči a poslechnout si vzdor, jakým nás přesvědčují, abychom ještě nechodili dál. Nejlepší expozice, jaká v zoo je!

Lenka Kučmasová, Plzeň

Přečetl jsem si, že rekonstrukce byla nutná, ale my bychom už chtěli také nějaký výběh, třeba starý, ale konečně obsazený už nějakým novým atraktivním zvířetem. V posledních letech otevíráte botanické expozice, postavili jste čínský pavilónek, ale to lidi moc nezajímá a netáhne.

Pavel Převozil, Přeštice

Projeli jsme o dovolené několik českých zoo. Nemohu si pomoci, ale výběh pro berberské lvy jste okopírovali v Jihlavě. Taková krásná zoologická zahrada, jako je plzeňská, by si zasloužila nějaký vlastní nápad, vlastní styl a nejen přebírat co kdo kde okoukal.

Jakub Strnadel, Rokycansko

Prosím vás, nevím, kdo v tom má takové zálibení, ale neznám žádnou další zoo, která by byla tak přeplácáná tak zvanými naučnými panely jako tato. Kdo má hlubší zájem, ten to už má nastudováno z webu nebo si to tam vyhledá. Stejně většina informací je převzata z veřejně dostupných zdrojů a ještě občas opsaná s chybami.

Václav Patčík, Plzeň

Po otevření nového lviho výběhu chodíme do plzeňské zoo ještě raději než předtím. Velice vítáme, že v posledních letech dáváte návštěvníkům informace nejen o daném zvířeti, ale současně o prostředí, ve kterém žije.

Jana a Radek Letčíkovi, Příbram

Foto Kateřina Misíková

Foto Kateřina Misíková

Rypoši obří – další z plzeňských rarit

Plzeňská zoo je známá tím, že zde najdete řadu rarit. Napříč taxony zde můžete spatřit velmi kuriózní druhy, jež se běžně v jiných zahradách nechovají. Mezi takové bez pochyby patří rypoši lysí, kteří mají svoji expozici mezi pavilony žiraf a nosorožců. Tento druh rypoše můžete v ČR vidět právě jen v plzeňské zoo! Naproti tomu aktuálně největším chovatelem rypoše obřího je pražská zoo. Tato zajímavá zvířata získala z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Od letošního července je chová rovněž Zoologická a botanická zahrada města Plzně a je tak druhou zoo v ČR a pouze jednou ze tří zoo v Evropě! Po měsíční aklimatizaci v chovatelském zázemí si mohou nyní návštěvníci rypoše obří prohlédnout v pavilonu Tajemný svět noční Afriky.

Charakteristickým znakem rypošů jsou jejich zuby. Napadlo vás někdy, že zvířátko má vidět zuby, ale zároveň má zavřenou tlamu? Neméně zajímavým faktem je jejich sociální život. Nejbližší má k sociální struktuře včel. (ur)

Myš od protinožců

Klokanomyš spinifexová, jež získala druhové jméno podle bodlinatej trávy „spinifex“, obývá suché oblasti západní až střední Austrálie. Žije v početných koloniích a umí velmi dobře hospodařit s vodou. V zoologických zahradách je chována velmi sporadicky. V ČR ji můžete aktuálně vidět pouze v Zoo Jihlava. Do plzeňské dorazila ze soukromého chovu letos v červenci, ale prozatím zůstává v chovatelském zázemí. Zásilku tvořili dva samci a tři samičky; hned za dva týdny se chovatelé těšili z prvních mláďat!

Největším a nejúspěšnějším evropským chovatelem uvedeného hlodavce je britská zoo v Hamertonu se zaměřením na australská zvířata. Plzeňská zoo se stala oficiálně jeho pátým chovatelem v Evropě. Vzhledem k velmi dobré reprodukci se tento druh šíří také mezi privátními chovateli. (zo)

Foto Jan Homolka

Malý kulan po pěti letech

Foto Kateřina Misíková

Od roku 2010 představuje plzeňská zoo v asijských expozicích také turkmenského divokého osla kulana. V současnosti jde o jediný chov v ČR. V Evropě ho chová 30 zoologických zahrad. Je pro něj vedena mezinárodní plemenná kniha. Řadí se mezi několik poddruhů asijského divokého osla neboli poloosla. U jeho vědeckého popisu stál český zoolog Vratislav Mazák.

Chovný hřebec Maťo se narodil v roce 2008 v Zoo Bratislava, o osm dní mladší samice Esta v estonské zoo Tallin. První mládě – hřebečka – přivedli na svět v roce 2012, kobylku Enny v září 2015. Další samička se narodila v červnu 2017 a dostala jméno Ema.

Nejnovější přírůstek je z první červnové dekády letošního roku. Současné kulany tvoří pět jedinců. (zz)

Pro oživení krve

Dosavadních šest samic antilopy jelení, zvířat s výrazně vyvinutým pohlavním dimorfismem, pocházelo z ostravské a bojnické zoo. Koncem července k nim ve společném výběhu v areálu afrických zvířat plzeňské zoologické a botanické zahrady přibýly pro oživení krve šestiměsíční a roční samice z vídeňské zoologické zahrady. (zz)

Foto Jaroslav Vogeltanz

ODCHOV LEGUÁNKŮ OBOJKOVÝCH

Filip Hais, terarista

Přesně v polovině letních prázdnin se v zázemí teraristického úseku začala líhnout mláďata leguánek obojkových. Konkrétně leguánek *Crotaphytus collaris* z lokality Wichita mountains. Pohorí Wichita se nachází na jihozápadě amerického státu Oklahoma, kde se extrémní teploty letních měsíců střídají s poměrně chladnou zimou.

Zdejší samci leguánek se vyznačují nádherně kontrastním vybarvením v podobě modrého těla a sytě žluté hlavy. Samice jsou spíše nenápadně zbarvené do odstínů šedomodré až hnědé se světlými skvrnami. Na krku mají obě pohlaví dva černé bíle ohraničené obojky. Odsud získali plazi druhové jméno. Jejich zvláštností je proměna zbarvení samice v období gravidity – obdobně jako je tomu například u některých druhů cha-

meleonů. Nicméně změna není až tak výrazná. Ovšem oranžové pásy, jež jsou normálně spíše pouze lehce naznačené, se v období březosti vybarví naplno a jasně tak signalizují příchod nového života.

Samice kladou kožovitá vejce, která zahrabávají do vlhkého substrátu. V jedné snůšce jich může být až 13; tato samice nakladla vajec pouze pět.

Vejce jsme našli 4. června. Po necelých dvou měsících inkubace při teplotě 28,5 °C, konkrétně 31. července, jsme se mohli radovat z prvních třech vylíhnutých mláďat. Další se přidalo k sourozencům následující den. Mláďe ze zbývajících vajec se nedokázalo proříznout skrz kožovitý obal a bohužel zahynulo ve vajíčku.

Jelikož jde o rychle se pohybující ještěry s denní aktivitou, jsou to velmi zdatní a hbití lovci. Primárně loví různé bezobratlé živočichy, ovšem díky obratlosti a mrštnosti jsou schopni ulovit též motýly. Většinou nepohrdnou ani menšími obratlovci. Samicím po naklazení snůšky lze v lidské péči nabídnout výživné myší holátko pro jejich rychlý návrat do kondice. Nicméně jídelníček doplňuje také rostlinná složka – hlavně v podobě květů, případně listů bylin.

V plzeňské zoologické a botanické zahradě lze tyto pozoruhodné ještěry spatřit v expozici Sonorská poušť. Několik expozičně vystavených jedinců ještě doplňuje jeden chovný pár umístěný v chovatelském zázemí.

Foto v rubrice Kateřina Misíková

Želví dárek

Na Světový den želv, kterým je 23. květen, ohlášili teraristé ze Zoologické a botanické zahrady města Plzně zdejší prvoodchov želvy trpasličí vylíhnuté 3. května.

Jedná se o nejmenší suchozemský druh želv. A také o neobyčejně vzácný! Žije pouze na území Malého Namaqualandu v Jihoafrické republice. Dorůstá maximální délky pouhých osmi centimetrů. V expozici Sukulentní skleník je momentálně chována v počtu jednoho páru. Je majetkem nizozemského Homopus Research Foundation, který vede program na její záchranu Dwarf Tortoise Conservation. Plzeňská zoo se na něm podílí.

Želva trpasličí klade pouze jedno vejce. Nejen délka inkubace, ale také budoucí pohlaví jsou závislé na teplotě v inkubátoru. První plzeňská želvička trpasličí se líhla 135 dní; doba od porušení skořápky vajíčka vaječným zubem do opuštění vejce trvala tři dny. (zz)

Foto
Kateřina
Mísíková

Čtvrt století chovu kapybar v Plzni Oslavou se stalo letošní mládě

Největší hlodavec světa se v plzeňské zoo poprvé objevil v roce 1997. V historii chovu se opakovaně rozmnožil. V posledních letech žije ve výběhu Americké pampy s lamami a nandu pampovými. Zvíře je známé také pod starým českým názvem plavoun, indiánské označení zní Pán trávy.

V přírodě může mít hmotnost až 50 kg, v lidském chovu 80 kg i více. Velmi dobře plave a potápí se, pod hladinou může vydržet 8 – 10 minut. Dorůstá délky jednoho metru, mezi prsty má plovací blánu. Srst je poměrně řídká a hrubá.

Kapybary žijí sociálním způsobem života, v jedné skupině je samec, dvě až tři samice a mláďata. Na společném shromaždišti se může sejít až 100 jedinců. Jejich hlavními nepřáteli jsou anaky, kajmani, jaguáři a lidé, kteří je často loví pro maso. Potravu tvoří hlavně dužnaté vodní rostliny.

Foto Olga Kezníková

Samice rodí jednou ročně po 110 dnech dvě až osm mláďat, která dospívají ve třetím roce života. V lidské péči se kapybary dožívají až 12 let, poslední dobou patří mezi hojně a dobře se množící druhy. V Evropě je chová přes 230 zoo a zooparků. Stejně jako např. hroch mají i ony oči, uši a nozdry v jedné rovině.

Prozatím poslední plzeňské mládě kapybary se narodilo 11. června letošního roku. Matkou je samice Steffi pocházející z Mnichova a otcem Don Juan z Košic. Jedná se o obnovený chov v roce 2019, bezprostředně po úhynu poslední staré samice. První mládě – samičku Sabinu – porodila v roce 2020 samice Silvie a zůstalo v Plzni. Loni samice Steffi odchovála dvojčata, taktéž samice. Ty ale odešly do jiného chovu.

Malá kapybara přišla před nedávnem o matku, ale je již dost velká na to, aby osamostatnění přežila. Její pohlaví zatím není známo, jméno Máňa jí vybrala a počátkem září slavnostně udělila její patronka – starostka městského obvodu Plzeň 1 Ing. Helena Režabová. Celou akci zpestřil další vrh u jiné dospělé samice kapybary nad slavnostním rámem.

Mgr. Martin Vobruba, Miroslava Palacká

Heavymetalové velbloudě

Partnerství mezi Metalfestem a zoologickou a botanickou zahradou se stalo již tradicí. Nejznámější kapely i jednotlivci, kteří na něm za více než desetiletou existenci vystoupili, se stali podporovateli chovu řady zvířat. Patří mezi ně třeba medvědi hnědí, žirafy, krajta mřížkovaná, vlci hřivnatí nebo nosorožec indický. Letos si německé heavymetalové kvarteto Rage vybralo potomka velblouda dvouhrbého. Na svět přišlo 13. března jakožto 22. velbloudí mládě narozené ve zdejší zoo.

Jeho matkou je samice Tereza, která přišla do Plzně ze Zoo Ostrava. Jako prvoroďička odmítla malé velbloudě kojit, později v té souvislosti ztratila i mléko, jinak se o něj stará. Vychovává je společně se stádem. Výživy se proto ujali ošetřovatelé a zoologové v čele s Miroslavou Palackou. Mládě krmit speciálním tučným mlékem pro telata.

„Vybrané jméno pro malou samičku je Lamia. To skrývá mnoho významů a souvislostí,“ začal odhalovat jeho tajemství tiskový mluvčí zahrady Mgr. Martin Vobruba: „Inspirací může být blondatá čarodějnice z filmu Hvězdný prach, protože mládě je zatím nejsvětější velbloud, jakého jsme tady měli. Lamia se rovněž vyskytuje v řecké mytologii. Význam slova znamená též záříc, zářící nebo v překladu z arabštiny brilantní.“

Rage věnovali zoo na chov velbloudů 10 000 korun.

Lamia se muzikantů vůbec nebála. Ti si ještě při návštěvě zahrady 4. června zblízka prohlédli žirafy a nosorožce, se všemi se nadšeně fotografovali. „Ke zvířatům mám blízko. Co prožíváme, je hodně pěkná akce, rádi si ji dopřáváme. Stejně tak návštěvu Plzně, jež je velmi příjemným městem,“ svěřil se sedmapadesátiletý frontman a jediný stálý člen kapely Peter „Peavy“ Wagner, zpěvák a baskytarista.

Plzeňské velbloudí stádo nyní tvoří dvacetiletý chovný samec Mulisák a mladé samice Kayla, Tereza, Sisi a nejmladší Lamia.

(zt)

Hlavní výherci s patronem štafety.

Chvostani ukončili Prázdninovou štafetu

Oblíbené rodinné putování po zajímavostech Plzeňského kraje Prázdninová štafeta se zrodilo v roce 2003 v Zoologické a botanické zahradě města Plzně. Nyní už je řadu let jejím významným spolupředatelem. I proto se kvůli koronaviru opožděné zakončení jejího loňského ročníku a předání cen konalo právě v ní.

Ročník 2021 měl tři absolutní vítěze. Všichni navštívili úplně všechny soutěžní cíle. Anna a Lenka Fránovy a Michal Baloun za to dostali šanci vybrat jména pro mláďata vzácných chvostanů bělolicích žijících v pavilonu Amazonie. Dali jim jména Ema, Kiki a Matěj. Patron štafety – radní pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch Plzeňského kraje Ing. Libor Pícka – pojmenoval otce Kiki a Matěje a partnera jejich matky Emy na hezky český znějící Tonda. Krajský radní téhož dne – ve středu 15. června předal ocenění dalším patnácti výhercům Prázdninové štafety 2021 a vyhlásil její aktuální ročník.

Na závěr návštěvy zoo si všichni zúčastnění prohlédli zblízka žirafy a vyfotografovali se u nich. „Sice pozdě, ovšem všichni víme, jak byl rok 2021 složitý, ale byla to moc hezká a vydařená tečka za loňskou štafetou,“ vyjádřila zřejmě názor všech jedna z maminek.

(ru)

Foto Pavel Žižka

Foto Kateřina Misíková

Srpen nadělil lvíčatům jména

Samice lva berberského Tamika přivedla na svět svůj čtvrtý vrh mláďat 9. května 2022. Samec Mates byl od té doby oddělen s dvouletými potomky Fazanem a Faridou a od konce června si užívali zmodernizovaný venkovní výběh. Každé úterý v poledne se koná jejich veřejné krmení. Lvíčata – jeden samec a dvě samice – obdržela 30. srpna prostřednictvím jejich maskotů jména Ghazanfar (arabské slovo znamenající přímo lev), Ghizléne (gazela) a Ghaliya (krásná, vzácná).

Jich patronem se stal, stejně jako starších sourozenců, 1. náměstek primátora města Plzně Mgr. Roman Zarzycký; patronem samce je Josef Váňa, osminásobný vítěz slavného dostihu Velká pardubická a kandidát na senátora.

Po této významné události je na řadě další důležitý životní mezník: Spojení se samcem Matesem a staršími sourozenci.

Lvi berberští jsou v plzeňské zoo chováni od roku 2002, kdy vznikl původní výběh. Do té doby, téměř bez přestávky od 40. let minulého století, zde žili v klecích pouze lvi pustiní neurčeného poddruhu. V původní doudlevecké zoo se množili už za 2. světové války, na Lochotíně opakovaně v 70. letech. Naopak od roku 1974 nedošlo k odchovu.

Lvi berberští se množí od roku 2016. Odchované šelmy jsou například ve Francii ve třech různých zoo (Esma už měla mláďe), v rakouském Herbersteinu, kde se prvorozená Amira rovněž rozmnožuje a také v Zoo Chleby.

Další informace lze získat na naučných panelech po obvodu zmodernizovaného výběhu. (mv)

Evoluce v kmotrovství

Po několika letech prochází systém adopcí zvířat v plzeňské zoo od 1. září několika evolučními změnami. Vynutilo si je hlavně aktuální množství platných adopcí a umožnily je technické možnosti současné doby.

O jaké změny se jedná, na to jsme se zeptali mluvčího zahrady Mgr. Martina Vobraby.

Nejvýraznější změnou je registrace. Po letech se vracíme k poloautomatické volbě nové nebo obnovené adopce webovým formulářem. Jde o zjednodušení pro obě strany, zejména na úvod. Jeho funkce jsou však širší. Vedle volby zvířete a zadání kontaktů se bude rovnou řešit volba certifikátu, zveřejnění nebo i automatické oznámení skončení platnosti adopce, pokud si jej kmotr zvolí. Za 12 měsíců se ho tak email zeptá, zda bude chtít svého kmotřence podporovat i nadále. Formulář je na adrese: <https://prispevkyzoo.plzen.eu/>. Při nejbližším obnovení adopce bude jednorázově třeba, aby jej vyplnili rovněž stávající a dlouholetí kmotři. Za přípravu elektronické registrace patří poděkování Správě informačních technologií Magistrátu města Plzně.

Dochází současně k mírné úpravě adopčního ceníku, který mnohdy vycházel z nákladů roku 1993 a neodrážel ty současné, na což často poukazovali sami kmotři. Několik populárních zvířat, jako jsou například šimpanz nebo medvěd, umožníme nově „sponzorovat“ poměrnou částkou od 2 000 Kč. Zavádí se tak nová kategorie Sponzoři. Ostatní zvyklosti se nemění a zůstávají v platnosti.

Možné jsou pochopitelně též neadopční způsoby podpory zoo. Jde o dary pro zvířata (nevázané na konkrétní druh a v libovolné výši) a poukazy pro zvířata. Informace o těchto alternativách jsou na webu zoo. (rd)

Ryby vybočující z normality

Ryby se zdají být – třeba ve srovnání se savci, plazy, tím spíše s ptáky – monotónní živočišnou skupinou. Protáhlé tělo, delší či kratší, užší či buclatější, ale vždy se snahou klást co nejmenší odpor vodě. Vybarvení obvykle v různých odstínech modré šedi. I když pohled do každého akvária odkryje, pravda, též hřivý barevný svět ryb. A jejich život? Výjimečností určitě nepřekypuje. I když nějaká pozoruhodnost se přece jen občas najde.

Třeba u naší vranky obecné (v plzeňské zoologické a botanické zahradě ji hledejte v expozici Česká řeka). Tato drobná rybka nepřesahující délku 15 cm a vyskytující se ve pstruhovém pásmu evropských vod, většinu života neproplave, ale stráví pod kameny. Tento způsob života je jí přisouzen skutečností, že nemá plynový měchýř. Tzv. duši, na níž se vždy těšily při kuchání vánočního kapra všechny děti. Pohybuje se proto pomalými a neobratnými poskoky a popolézáním po dně. V ČR je zařazena v Červeném seznamu do skupiny zranitelné. Je významným prvkem fauny nejčistších toků, proto jako bioindikátor signalizuje znečištění vody.

Lezec

Foto Kateřina Misíková

Ještě více „poskakujícími“ rybami jsou lezci. Jméno si vysloužili pro „chození na procházky“ po souši. Ve vodě přijímají vzduch pomocí žáber jako každá jiná ryba, na suchu se vzduch, který lokají rychlými doušky, mísí s vodou zadržovanou v žaberních komorách. Když se lezec zmocní kořisti, vyfoukne vodu se vzduchem ze žáber za hlasitého mlasknutí. Co nejdříve se musí proto vrátit do vody, aby obnovil její zásobu v žaberních komorách. Jeho výjimečnost chodivé ryby podtrhuje i vzhled: Tělo dlouhé do 20 cm nese hlavu s nápadně vypoulenými očima na jejím vrcholu.

V expozici filipínské přírody v Tropickém pavilonu je ke spatření lezec obojživelný, typický obyvatel mangrovových močálů. Tyto specifické pobřežní houštiny vyrůstající z brakické vody (tedy nikoliv sladké, ale ani ne ještě typicky mořsky slané) či bahnitá ústí řek se jimi přímo hemží. Lezců je více druhů. (kola)

Odlezenské jezero.

Barokní hospodářský dvůr Kalec.

Díky turisticky založenému otci jsem znal brzy množství zajímavých míst po kraji. Odlezenskému jezeru na severním Plzeňsku se ale se slovy, vždyť je to jen rybník pod železniční tratí, vyhýbal. Spatřil jsem ho s odstupem mnoha let až letos. Doufám, že následující řádky nebude číst pan profesor Bohumír Janský. Jeho obdivovatel, i když by raději, pokud by neslo název Potvorovské; člověk, který se zasloužil o vybudování naučné stezky jeho okolím. Ctím, že je jezero dokonce národní přírodní památkou, ale potichu jsem dal zapravdu tátovi. I pro mne je to jen rybník. Pravda, docela hezký a vytvořený částečně přírodou. Během stavby železniční tratě z Plzně do Žatce se koncem

Miniaturny od jezera

Text a foto František Hykeš

května 1872 po vydatných příchodových deštích sesula značná část Potvorovského kopce a zatrasila údolí Mladotického potoka. Připomínka této události je velká kolem šesti hektarů a v nejhlubších místech má jezero hloubku až osm metrů.

Naproti tomu krajina blíží i vzdálenější jezeru mě při každé návštěvě nadchne! Spíše krajiny. Je totiž tak proměnlivá, že připomíná různá místa a nejen západních Čech. Už kolem Žihle je jasné, že je nedaleko do severních Čech. Podbořanky evokují Podbořany, ale hlavní nápodědou je červená zem. Charakteristický znak pro blízkou žateckou chmelařskou oblast. Nebo rakovnickou? Či žatecko-rakovnickou? Vždyť se právě zde na rozhraní Severočeského a Středočeského kraje potkávají. Oku pozorného návštěvníka neujdou četné několikahektarové porosty mladých topolů. Místní zemědělci tak využívají méně úrodnou půdu coby energetické plantáže, kdy rychle rostoucí dřeviny slouží jako biomasa.

Zalesněný žulový val táhnoucí se od Žihle k již severočeskému Blatnu je jedním z výběžků Rakovnické pahorkatiny. Z rovinaté krajiny vždy vyhlížel odhodlaně. Dnes je samá jizva. Kůrovcová kalamita se nevyhnula vlivem suššího klimatu ani těmto končinám. Jestliže další místa jsou miniaturami různých známých krajín, tak ráz krajiny kolem poslední obce Plzeňského kraje – kamenického Tisu u Blatna – je originálem. Mezi smrkovými lesy se střídají mokřady se suchými loukami, terénní sníženiny na nevelké náhorní plošině vyplnily nebeské rybníky (napájené pouze srážkovou vodou). A pokud skutečně to byli čerti, kteří rozhazovali po krajině balvany, zde měli velké manévry. Postřehli jste, že „žulových“ krajín je po Čechách rozesteta celá řada, ale každá je něčím jiná: Příbramsko-sedlčanská, tato Žihelská s pověstnou Bábou a Dědkem. Stejná

není ani Blatenská či hned vedle se nacházející Kadovská.

Lahůdkou pro oči je výhled od Kračína nad Bálkovou, známou jako jedno z imigračních center v polovině minulého desetiletí, na stolovou horu Vladař. Ač je okolí Tisu vyhledávanou rekreační oblastí Severočechů, chatari krajině neškodí – naopak si ji snaží uchovat takovou, jaká je dosud.

Severní Plzeňsko, zejména jeho část okolo Kralovic, bývá nazývána barokní krajinou. Kulturní památkou ČR – hospodářským dvorem Kalec – zasahuje až sem k Velké Černé Hatě na okraji Přírodního parku Střela. Do míst, kde se právě nacházejí ony krajinné miniaturny od jezera. Od Kalce směrem k Odlezlům ubíhají lány polí tak, jako v celé této rozlehlé zemědělské krajině na Kralovicku. Jenže stačí přejít neudržovanou silničku a noha šlape po rozlehlých úhořech. Nic víc, jen nízká tráva. Tak mělká a neúrodná je půda na skalnatém podloží. Zdejší šedá a ponurost vyniknou zejména v zimě bez sněhu. Za Velkou Černou Hatí ve směru na Mladotice následuje ukázka Šumavy, jejího vrcholového hřebenu po Kirillu a kůrovcové kalamitě. Jako by šlo o výsek – třeba od Ostrého. Přesně tak to tam vypadalo, když půdu začaly osidlovat pionýrské dřeviny a mezi nimi se znovu ujímal smrk. Jako tady.

Ovšem i trvalé holiny, pleše nejbližší okolí V. Č. Hatě nabízí. Jako Český kras u Karlštejna či Křivoklátsko. A západním směrem je tu ještě nabídka romantické, kaňonovité krajiny nad údolím Střely. Navštívit najednou hned několik míst a být při tom pořád na ploše několika desítek kilometrů čtverečních, to se hned tak opravdu nepodaří. Tady však ano. A stačí tak málo. Výlet k Odlezenskému jezeru prodloužit o pár kilometrů, nebo na chvíli opustit sevřeně údolí Střely.

Na jediném místě v Českém lese

Rojovník bahenní (*Ledum palustre*) je stále zelený keřík z čeledi vřesovcovité (*Ericaceae*). Je bohatě větvený s poléhavými až vystoupavými tmavě rudými větvičkami hustě porostlými rezavými chloupky. Dorůstá výšky až 1,5 m, obvykle je však nižší.

Úzce kopinaté, na okraji podvinuté listy jsou kožovité, na líci tmavě zelené a lysé, na rubu také s rezavými chloupky. Po rozemnutí intenzivně voní. Je to způsobeno obsahem množství silic, které řada sibiřských domorodých národů využívala jako ochranu před bodavým hmyzem. Část literatury poukazuje na jeho jedovatost, jiná ale popisuje jeho užitečnost, jakožto léčivé rostliny. Někteří severské národy z něho prý dokonce varily pivo. Ať tak či tak, u nás je chráněným druhem a jakékoliv jeho trháni je zakázáno.

Květy vytvářející bohaté vrcholové okolíky bílé až krémové barvy rozkvétají od května do června.

Plodem je vejčitá tobolka ukrývající křídlatá semena.

Přestože areál rozšíření rojovníku bahenního zahrnuje velkou část severní a střední Evropy a Sibiře, vyskytuje se rovněž v Severní Americe, patří tento keř v našich končinách k ohroženým a nikoliv příliš častým druhům. Vyžaduje vlhké a kyselé půdy, má rád rašeliniště a podobné podmáčené lokality. Objevuje se i na zastíněných prameništích, kde má celoročně dostatek vlhkosti.

Jeho největší výskyt je lokalizován do Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko. Je zajímavé, že ač jsou západní Čechy bohaté na rašeliniště a další mokřadní lokality, na Šumavě, v Krušných horách ani ve Slavkovském lese se s ním nesetkáme. Jediným místem, kde zde roste, je přírodní rezervace Farské bažiny v Českém lese. (zh)

Foto Jaroslav Vogeltanz

POTĚŠENÍ PRO OČI I PRO ŽALUDEK

Pokračování po dvouleté covidové přestávce

Foto 2x IRIS Miroslav Volf

Květnové Dny japonské kultury v Zoologické a botanické zahradě města Plzně se konaly letos po dvouleté přestávce způsobené proticovidovými opatřeními. Na jejich obnovení se těšili účinkující – jak dokázal zájem se na nich prezentovat, tak návštěvníci. V sobotu jich přišlo do zahrady 4 700, v neděli 4 400. Byla to dosud největší návštěvnost při Dnech japonské kultury.

Program, konaný na osvědčeném prostranství před Tropickým pavilonem, opět představil širokou škálu japonské tradiční kultury od bojových umění po meditační obřady, virtuózní hru na japonskou flétnu či tušovou kresbu. Nechyběly samozřejmě ukázky ikeban a každoroční prodejní výstava bonsají Jaroslava Glasera ze Staňkova.

Příležitost ochutnat něco z pestrého japonského jídelníčku je vždy u stanoviště výchovného ústavu s dětským domovem v Hostouni na Domažlicku. Přesto výraznou letošní novinkou byl ve spolupráci s firmou Equifarm stánek s japonskými kulinářskými specialitami. Typické suchi sice v nabídce chybělo (už je tak trochu zprofanované), ale zato kuchař Marek Švarc připravil ochutnávku několika teplých pokrmů. Zapít se daly dokonce japonským pivem, byť podle tamní receptury vyrobeným v Německu. O zájmu o novinku svědčily neustálé zástupy lidí před stánkem a výrok jedné z obsluhujících: „Fakt, vůbec jsme se nezastavili.“ Jak by také ne, když kuchař absolvoval školení přímo u japonských kolegů a osvědčil se jako šéfkuchař kuchyně Daikin na borských polích, kde je denně v nabídce jedno japonské jídlo. A Japonci jsou docela nároční strávníci.

Patronát nad letošními Dny japonské kultury převzal krajský radní pro kulturu, památkovou péči a cestovní ruch Ing. Libor Pícka.

(fh)

Vítej léto, ahoj prázdninám

Léto vítala zoologická a botanická zahrada i tentokrát pohádkovou stezkou. Letos ji připravila skupina externistů a pořadatelé do ní vkládali značné očekávání. To se však nenaplnilo. Nejen kvůli tropické teplotě dosahující 32 °C.

Pro o něco starší návštěvníky, zejména návštěvnické, byl nachystán před Tropickým pavilonem pártystan Květinové dívky. Do zahrady se tak tento oblíbený program vrátil po dvou covidových letech, byť v nesoutěžní a méně košaté podobě. Uskutečnit se mohl díky spolupráci s Integrovanou střední školou živnostenskou Plzeň. Studentky se představily v autorské módní přehlídce a zájemcům zdarma nabídly kadernické i další zkrášlovací služby.

Hned za týden na to se zoologická a botanická zahrada rozloučila se školou. Připraveno bylo opět množství různých soutěží, oproti předchozím ročníkům především netradičních. Právě ty totiž měly při květnovém dětském dnu největší úspěch.

Značková česká zmrzlina byla sladkou chladivou odměnou pro úspěšné, ať na soutěžní naučné stezce nebo před Tropickým pavilonem, rovněž při loučení s přáteli.

(fh)

Zoo ovládla zvláštní měna

Oslava Dne dětí se konala nad rámec celoročního Kalendária akcí. Řekli si o ni sami návštěvníci. Po několika letech, kdy byly dětské dny v Zoologické a botanické zahradě města Plzně spojeny s připomínkou Dne Evropy, konaly se ve všední dny a byly určené především školám, se tak letos zahrada vrátila k původní tradici velkého sobotního programu. Původně se měla uskutečnit 4. června, vzhledem k datu Metalfestu na amfiteátru se odehrála již 28. května. Netradiční program byl postaven především na aktivních prvcích dětské tvořivosti. Tím se zásadně odlišil od většiny dalších oslav letošního Dne dětí. Jednotlivá stanoviště rozmístěná v areálu zahrady (před Tropickým pavilonem, statek Lüftnerka, prostranství před výběhem žiraf) nabídla malým návštěvníkům možnost vyzkoušet si v rámci různých her, kvízů, hlavolamů své znalosti a dovednosti. Velký zájem byl např. o slalom s kolečkem, poznávačka zahradnického nářadí, kuličkyáda, skákání přes švihadlo nebo krůčky na chůdách. Úkoly nebyly jednoduché, ale jejich správné zvládnutí bylo po zásluze ohodnoceno odpovídajícím ziskem takinů. Soutěžící děti totiž tentokrát nedostávaly za odměnu různé omalovánky, pexesa, tužky, pastelky a další dárky, ale zvláštní měnu – tzv. takiny. Znalci zoo vědí, že speciální peníze pro Dětský den byly odvozeny od jména velice vzácného asijského zvířete – takina čínského. Od loňského prosince ho lze vidět také v plzeňské zoo.

Foto František Hykeš

Takiny bylo možné v průběhu soboty směnit ve většině občerstvovacích zařízení v zoologické a botanické zahradě za zmrzlinu, různé pamlsky, nápoje apod. Značnou návštěvnost měl také velký dětský salon krásy před Tropickým pavilonem v režii Integrované střední školy živnostenské Plzeň. Každému, kdo do něj vešel, se nabízela možnost nechat se zcela zdarma ozdobit malováním na kůži (na fotografii), ale také třeba odejít s módním účesem.

(eš)

ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, VÝCHOVA A OSVĚTA V PLZEŇSKÉM KRAJI ČEKÁ NA NOVOU KONCEPCI

Úkolem environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) – a v Plzeňském kraji tomu není jinak – je vzdělávací a informační systém vedoucí ke zvýšení zájmu veřejnosti o životní prostředí a zapojení všech cílových skupin do řešení environmentální problematiky. Cílem je uvědomování si důsledků chování jednotlivce a společnosti na stav životního prostředí.

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta v Plzeňském kraji vycházejí zejména ze strategického dokumentu s názvem Krajská koncepce EVVO a dvouletých akčních plánů. Krajská koncepce EVVO navazuje na Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a environmentálního poradenství. Jeho současná verze byla schválena na léta 2016 – 2025. Strukturovaně definuje vizi, cíle a opatření EVVO v rámci ČR. Je rozdělen do pěti strategických oblastí. „V Plzeňském kraji byla poslední koncepce aktualizována v roce 2014 a v současné době se dokončuje nový krajský dokument environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Hotov by měl být do konce letošního roku a platný bude devět let,“ říká náměstek hejtmana pro životní prostředí a zemědělství Ing. Josef Bernard.

Dvouleté akční plány jsou realizačním rozpracováním krajské koncepce EVVO. Jejich významnými cíli jsou v současné době tři stěžejní úkoly: Za prvé pokračovat v tvorbě zázemí pro EVVO. Toto je zadání pro pracovní skupinu při krajském úřadu, která se pravidelně schází a řeší aktuální problematiku EVVO. Dále vytváří informační servis a zajišťuje nejružnější akce související s ochranou životního prostředí a EVVO. Za druhé: Prohlubovat EVVO pro děti v MŠ a děti a mládež ve školách. „Tento cíl je naplňován sítí výchovných i pobytových ekocenter v rámci celého Plzeňského kraje. Pořádají se soutěže s ekologickou tematikou a jsou

Foto Radka Vokrojová

Každý nově vysazený strom je velkým přínosem pro přírodu a životní prostředí.

vydávány publikační a propagační materiály. Probíhá lesní pedagogika a jsou podporovány mimo jiné i včelařské kroužky,“ vypočítává Josef Bernard. Pro mimoškolní environmentální aktivity je cílem nadále poskytovat ekovýchovné pobyty a podporovat volnočasové činnosti. Pokračuje se také v každoročním vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO a v osvětě veřejné správy. Každým rokem je pořádána Krajská environmentální konference pro učitele z Plzeňského kraje a Krajská konference učitelů EVVO, jež jsou zaměřené na vzdělávání pedagogů, a také semináře konané ve spolupráci s ostatními organizacemi poskytujícími EVVO. Významná je v neposlední řadě environmentální osvěta cílená na veřejnost probíhající v síti ekocenter, ekoporaden a dalších zařízeních nabízejících environmentální poradenství, výstavy, přednášky, soutěže či publikační materiály. Pro environmentální osvětu odborné veřejnosti jsou připravovány a pořádány semináře a odborné přednášky.

Z hlediska koordinace EVVO a dosažení cílů jsou největšími výzvami zvyšování povědomí všech skupin obyvatelstva o problematice EVVO, větší publicita aktivit v oblasti EVVO a vůbec celkové zvýšení vnímání důležitosti EVVO. Zlepšení situace v některých segmentech EVVO snad bude vyřešeno v Krajské koncepci EVVO Plzeňského kraje, kde by měl být navržen komplexní a funkční systém EVVO včetně jejího odpovídajícího organizačního a finančního zajištění. (žp)

ONDROVY MOKŘADY

Památku celosvětově uznávaného plzeňského lékaře patologa, herpetologa, teraristy, sportovce, ekologa, zakladatele nadačního fondu EDEN a člena Dobrovolného ekologického spolku ochrana ptactva Plzeň profesora Ondřeje Hese, který v létě nečekaně zemřel, uctili jeho kolegové a přátelé uspořádáním výstavy nazvané Ondrovy mokřady. Vernisáž se konala 1. srpna v expozici Meriteránu v Zoologické a botanické zahradě města Plzně. Přišlo na ni kolem stovky lidí od kamarádů, spolupracovníků, rodiny, studentů, přátel, přes zástupce institucí a úřadů. Dorazili dokonce jeho kolegové z Rumunska, Gruzie a Slovenska.

Prof. Hes zemřel ve věku nedožitých 54 let 2. července v důsledku rozsáhlé mozkové příhody. Ta ho zákeřně překvapila brzy ráno 29. června, když v rámci svých oblíbených sportovních aktivit běžel do Fakultní nemocnice na Lochotíně, kde působil celý profesní život. Přes veškerou následnou snahu lékařů, kolegů, kamarádů, těch nejlepších z nejlepších se ho nepodařilo zachránit. (ru)

Foto Kateřina Misíková

Profesor O. Hes

Na vernisáži promluvil rovněž plzeňský zvěřecí záchranář Karel Makoň.

Foto Vratislav Nakvasil

Příběh 1. – moravský

Mošťová odrůda révy vinné André je určená k výrobě červených vín. Ač zní název cizojazyčně, vyšlechtěna byla v Československu počátkem 60. let minulého století a je křížencem Frankovky a Svatovavineckého. Přčtete si její příběh. „Matkou“ jí je Šlechtitelská stanice vinařská ve Velkých Pavlovicích a „otcem“ Ing. Jaroslav Horák. Šlechtění začalo v roce 1961 a završeno bylo v roce 1980 zapsáním André do Státní odrůdové knihy České republiky. Je uvedena rovněž v Listině registrovaných odrůd na Slovensku. V Čechách se André pro své pozdní zrání téměř nepěstuje, s odrůdou se setkáme především ve vinařské oblasti Morava. Třicet let po jejím uznání rostla v ČR na 1,5 procentu celkové plochy vinic. Název dostala na návrh pracovníků šlechtitelské stanice ve Velkých Pavlovicích po německém pedagogovi a přírodovědci Christianu Carlu André (1763–1831). Ten působil od roku 1798 v Brně jako ředitel školy, sekretář tehdejší Moravskoslezské společnosti pro zvelebování orby, přírodovědce a vlastivědu a zasloužil se také o vznik zemského muzea na Moravě. Ch. C. André v Brně založil, jako první na světě, spolek pro šlechtění ovoce a podnítl tak zájem o získávání nových odrůd křížením.

Pěstování vinné révy ve Velkých Pavlovicích sahá do roku 1252, na Moravě dokonce už do 12. stol. Ve 13. a 14. století bylo zdejší víno dováženo až do Prahy na královský dvůr. V roce 1901 tu byla založena Zemská révová škola. Jejím cílem bylo obnovit moravské vinařství zcela zdecimované, obdobně jako i jinde v Evropě, mšičkou révokazem. Zároveň se stala základem pro budoucí šlechtitelskou stanici, která stavěla na genetických zákonitostech objevených J. G. Mendelem a přínosu Ch. C. André.

Je dobře, že se jmény historických osobností pojmenovávají věci současné a tím se do přítomnosti přenáší spolu s nimi. A nejen samotná jména, ale především odkaz, zásluhy, pro něž by neměla být zapomenuta.

Odrůda André dozrává pozdně, sklizňová zralost začíná uprostřed podzimu – až v polovině října, nejpozději se hrozny sklízí začátkem listopadu. Vysoké a pravidelné sklizně dává na hlubokých, úrodných půdách v teplejších polohách. V dobrém roce s příznivými podmínkami jsou z ní velmi kvalitní červená vína. Při odpovídajícím zatížení v dobrých ročních může poskytovat hrozny k produkci ledových a slámových vín. Obecně jsou to vína vhodná k delší archivaci.

Šlechtitelská stanice ve V. Pavlovicích, která se pustila do novošlechtění v roce 1953, obohatila vinařský sortiment ovšem nejen o kultovní André. Byla to rovněž úspěšná odrůda Pálava a také Aurelius a Agni. Dnes už se jedná především o exkluzivní

PŘÍBĚHY VÍNA

Už při domlouvání letošního prvního skutečného vinobraní na statku Lüftnerka bylo zřejmé, že se bude ochutnávat víno z Velkých Pavlovic. Z míst zvaných Modré hory, z kraje André. K nim se váže i následující příběh. Poslední, třetí příběh vína vám nabídneme v příštím čísle.

vinařství se vším, co k němu v současné době patří. Na 50 ha vinohradů roste 19 odrůd mošťových vín poskytujících více než 90 procent produkce v kategorii přívlastkových vín. V jejich čele je – jinak snad ani nemůže být – Řada Ch. C. André.

Jak se návštěvníci vinobraní na Lüftnerce při koštování vín z Velkých Pavlovic také dozvědí, v současné době šlechtění nových odrůd ustoupilo do pozadí. Vinaři se spíše zaměřují na to, aby stávající odrůdy vydaly vše, co je uloženo v jejich genetickém rodném listu. Ostatně vyšlechtit novou odrůdu není nic jednoduchého, rychlého ani levného. Celý proces od záměru až k jejímu uznání může vyjít i na půl milionu korun.

Příběh 2. – český

V malebné krajině Českého středohoří se vinná réva pěstuje již déle než 1 000 let. Pro vinice jsou zde dobré podmínky. Přírozená hradba hor obklopuje zvlněnou kotlinu, jejíž jižní svahy jsou pro pěstování révy velmi vhodné. Příznivé je podnebí, průměrná roční a vegetační teplota i množství srážek. Zeměpisné podmínky jsou zde stejné jako v Burgundsku a Porýní. O mosteckém vinařství existují písemné záznamy od roku 1207, ale vzhledem k jeho vyspělosti odborníci soudí, že zde existovalo mnohem dříve. Koncem 16. století vlastnilo 80 procent obyvatel Mostu vinice. Mostecké víno znala téměř celá Evropa. Třicetiletá válka přinesla úpadek vinařství a od doby Josefa II. se plocha vinic neustále zmenšovala. Až po první světové válce na Mostecku zcela zanikly.

Pěstování vína se sem vrátilo, do kraje již značně změněného povrchovou těžbou hnědého uhlí, v roce 1967. Zasloužil se o to se spolupracovníky Ing. Ivan Váňa na bývalém Státním statku Most v obci Chrástce. Na to jak k tomu došlo, vzpomínal vždy s úsměvem: „Ředitel statku přišel s nápadem vítat důležité návštěvy skleničkou vlastního vína, když se nacházíme ve vinohradnickém kraji. Jako ovocnář jsem měl k vínu blízko, tak jsem se do úkolu s chutí pustil.“

Výměra vinic se rychle zvětšuje, v roce 1972 rostou už na 41 ha. Důležitý je rok 1978. Tehdy se réva vinná stává též rekultivační plodinou, když je vysazena desetihektarová vinice Barbora na výspě lomu Hrabák v Čepirozích u Mostu. V tehdejší Československu je to zcela ojedinělý počín, který má obdoby v Evropě snad jen v Maďarsku. V následujících letech Barboru postihuje rozsáhlý půdní sesuv. Téměř ji zničil. Vinaři ji ale rychle obnovují. Je přece Váňovou srdeční záležitostí.

V roce 1983 se réva vinná pěstuje na statku již na 112 ha půdy. Most se stává po Mělníku druhým největším vinařským městem v Čechách. Nejlépe se tu daří odrůdě rulandské modré, dosahuje špičkové kvality.

V roce 1991 si Ing. Ivan Váňa s rodinou pronajímá vinařství, své celoživotní dílo, a postupně je privatizuje. Po restitucích se stará o 72 ha vinic, z toho 62 ha plodných. Přibližně polovina jich roste na vyvěřelinách, druhá polovina na výsypkách. V roce 2001 vzniká společnost České vinařství Chrástce, s. r. o. V současnosti patří

Ing. Ivan Váňa

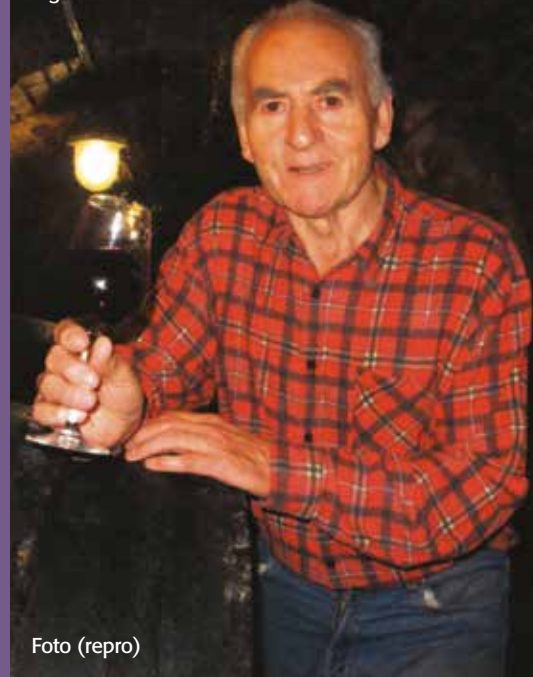

Foto (repro)

k největším výrobcům vína z vlastních hroznů ve vinařské oblasti Čechy. Od roku 1994 jsou Chrástce centrem výroby košer vín v ČR. Vyrábějí je – až po zátkování – výhradně ortodoxní židé tak, aby splňovala požadavky judaismu. Celý technologický proces je plně oddělen od ostatní produkce. Přidávat je do nich možné pouze košer přísady. Potvrzení, že víno je košer vystavuje a na jeho výrobu dohlíží vrchní pražský rabin.

Za zmínku stojí rovněž rok 2003. Tehdy Ing. Váňa začal vysazovat vinice na svazích Hněvína, dominanty Mostu, na historických terasách, které se zachovaly po původních vinohradech.

Loni 31. října ve věku nedožitých osmdesátin a rok před 55. výročí znovuoobnovení vinic na Mostecku Ivan Váňa zemřel. Určitě citelná ztráta. Rozhodně ovšem neznamená konec zdejšího vinařství a Českého vinařství Chrástce. V otcových šlépějích pokračuje jeho dcera Kateřina Kreisinger. Vyrůstala mezi vinaři, vinohradnictví i výroba vína ji bavily od dětství, vystudovala dvě vysoké školy. Před pěti lety převzala vedení společnosti. Že je vinařskou osobností dokládá i skutečnost, že se stane titulní tváří prvního čísla Vinařského obzoru v roce 2023.

A jaká byla letošní úroda pod Českým středohořím? „Řekla bych, že extrémně velká,“ pochválí ji Mgr. Ing. Kateřina Kreisinger. „Žádné mrazy, žádné plísňe, prostě pohoda. Hodně sluníčka. Hrozny na burčák, který tvoří až polovinu celkové vinné produkce, jsme začali sklízet od 20. srpna. Hlavní sklizeň začala Müllerem v polovině září. Ještě před několika lety to bývalo o půl měsíce později. Otepľujeme se,“ je přesvědčena vinařka.

Dobry rok určitě potřebují. Letošní tvrdé ekonomické dopady je rozhodně neminuly. (zh)

Barokní osel Korunní princ Rudolf II.

Kozí a ovčí výběh s kontaktním koutkem pro děti pod okny statku Lüftnerka dostal před závěrem léta nového obyvatele. Vzácného a vznešeného: Rakouskouherského bílého barokního osla. Jako plemeno byl uznán teprve v roce 2016, ale choval se od dob baroka na území celé bývalé monarchie. Bílá zvířata považovalo baroko za nositele světla a všeho dobrého. Byl to miláček především šlechty. Modré oči a pigmentová kopyta jsou důkazem, že se nejedná o albína. Dnes už téměř zaniklé plemeno žije v největším počtu jedinců v rakouském Neziderském národním parku.

Zvíře na statku Lüftnerka se jmenuje Korunní princ Rudolf II a s jeho jménem koresponduje mimořádný a urozený původ. Narodil se matce Sisi a otci Franzu Josefovi. Je majetkem rakouské privátní chovatelky.

Barokní oslové dosahují výšky 130 cm a hmotnosti kolem 150 kg. Je na ně vedena plemenná kniha, v níž je zapsáno 200 exemplářů. (it)

Mezi českými národními plemeny je i kanár

Statek Lüftnerka se zaměřuje především na chov českých plemen hospodářských zvířat. Jedním ze zdejších posledních novinek je ovšem Olomoucký kanár. Je to jediné národní plemeno vyšlechtěné v ČR. Zasloužil se o to Lubomír Veselý, který je dlouholetý chovatel kanárů a působí jako veterinář v Zoo Olomouc.

Olomoucký kanár patří do stejné skupiny jako anglické národní plemeno lizard. Rozdíl je v tom, že lizard je původně černý a Olomoucký vychází z hnědého taxonu. Jeho zvláštností je nápadná chocholka, která se rozbíhá do stran, jakoby vytvářela pěšinku. Specifické jsou rovněž šupinky na prsou a bíle lemovaná péra na zádech.

Plzeňské zoo se podařilo získat dva páry těchto vzácných zpěvných ptáků v žluté a červené barvě. Oba dva páry několik měsíců po dovezení vyseděly první mláďata.

Chovní ptáci jsou zatím umístěni v chovatelském zázemí, jejich odchovy ale budou vystaveny ve vnitřní části statku. (mp)

Foto IRIS Miroslav Volf

Doktoři léčili pacienty, Skalník usměrňoval přírodu

Mariánské Lázně jsou druhým největším českým lázeňským městem. Od roku 2021 jsou na seznamu Světového dědictví UNESCO v rámci položky Slavná lázeňská města Evropy. Velkou zásluhu na tom má určitě odkaz Václava Skalníka, který jim dal podobu místa plného parků a zeleně. O to více je nepochopitelné, že v charakteristice M. Lázní ve Wikipedii o něm není jediná zmínka.

Václav Skalník (1776 Praha–1861 Mariánské Lázně), český umělecký zahradník a botanik se narodil do rodiny uměleckých zahradníků. Po vyučení v devatenácti letech (1795), odešel na zkušenou do Anglie, kde se seznamoval s tehdy začínajícími anglickými přírodními parky. Poté se vzdělával ve Francii. Pracoval rovněž ve Vídni, ve které se nacházely nejkrásnější parky v celém Rakousku. Po návratu z ciziny dostal místo na zámku Hořín u Mělníka. Podílel se rovněž na parkových úpravách v Bílině. Ve třiceti letech se už řadil mezi uznávané dendrology a botaniky.

Důležité pro Skalníkovo další životní směřování, stejně tak jako lázeňské město ve Slavkovském (Císařském) lese bylo, že jeho pracovní výsledky znal i opat sousedního tepelského kláštera Karel Kašpar Reitenberger. Ten se zabýval plánem zvelebit Mariánské Lázně. Vyjednal si proto u hraběte Lobkovic,

aby se V. Skalník směl na úpravách lázní podílet. Ty v té době měly podobu několika dřevěných srubových staveb vybudovaných kolem léčivého pramene a jezírka s výrony oxidu uhličitého. Okolní krajina, jak uváděla zpráva zakladatele lázní MUDr. J. J. Nehra z roku 1779, obsahovala mnoho bažin a skalisek, které podle lékaře a mariánskolázeňského historika Dr. A. E. Danzera omezovaly vycházky lázeňských hostů. Aby se mohlo místo rozvíjet, bylo nutné ho včetně okolí zvelebit, neboť dle představitelů města na příjemném prostředí pro pacienty závisí úspěch lázní. Víze tepelského opata byla náležitě ambiciózní: Chtěl vybudovat pro klášter nejkrásnější lázně na světě.

V roce 1817 se hrabě Lobkovic léčil v Mariánských Lázních a K. K. Reitenberger ho oslovil se žádostí, zda by mu při budování lázní pomohl. Lobkovic souhlasil a poskytl mu svého uměleckého za-

hradníka V. Skalníka. Navrch ještě s příslibem povýšení města na veřejné léčebné místo. V. Skalník se vydal na západ Čech ještě téhož roku, aby se seznámil s tamními podmínkami. Druhá část Lobkovicova příslibu ovšem byla náročnější. František Antonín hrabě Kolovrat-Libštejnský, nejvyšší purkrabí země České, který o povýšení lázní rozhodoval, z vlastní zkušenosti místo znal a nevěřil, že by se dalo zvelebit. Rozhodnutí odkládal více než rok. Oblomil ho až příslib hraběte Lobkovic, že potřebné úpravy bude plánovat a provádět Václav Skalník. Dekret nakonec purkrabí vydal v listopadu 1818.

Se soustavnou prací v lázeňském městě začal V. Skalník také v roce 1818. Ještě téhož roku zpracoval studii odvodnění terénu, terénních a sado- vých úprav, z níž vycházel napřesrok pražským Zemským stavebním ředitelstvím vytvořený zastavovací plán. Jeho základem se stal centrální anglický park

Byl vychován lidmi, přesto je plachý

Po úhynu samce vydry říční Bonifáce v důsledku nešťastného úrazu zůstala samice Jana sama. „Byla stresovaná, a tak jsme se ihned snažili najít samce nového. Kontaktovali jsme koordinátorku Evropského záchovného programu (EEP). Ta ale žádného volného samce v zoologických zahradách neměla. Další možností byly záchranné stanice,“ vysvětluje zooložka Miroslava Palacká.

Vydry říční rodí mláďata po dvou měsících březosti v pozdních jarních a letních měsících. Mláďata často přicházejí o matku po střetu s autem. Některá z nich se dostanou do záchranných stanic. Jedna z nich – specializovaná právě na vydry – se nachází v Pavlově poblíž Havlíčkova Brodu. Pocházel z ní Bonifác a shodou okolností je odsud také nový sameček. Ten byl jako mládě nalezen na Šumavě poblíž Českého Krumlova. Vzhledem k tomu, že byl nějakou dobu odchovávan lidmi, nebylo již možné ho vrátit do přírody. „Přesto, že byl v lidské péči, jde paradoxně o velmi plaché zvíře,“ charakterizuje ho hlavní ošetřovatel z České řeky pod statkem Lüftneka Michal Soukup a pokračuje: „Po příchodu do expozice si jen velmi pomalu zvykal na nový domov. Za nějaký čas sice se mnou navázal celkem osobní vztah, ale pořád to byl takový náš strašpytel. A kňoural. Pokaždé, když s ním navážu přes síť kontakt, začne vydávat delší či kratší kňouravé zvuky. Velký pokrok udělal 3. září. To poprvé vlezl do vody a teď se jí nemůže nabažít. Lidé se ovšem bojí pořád, i když už ne tolik. Daří se mu u nás dobře. Když sem přišel 12. května, jeho hmotnost nebyla ani tři kilogramy, dnes už má možná přes čtyři kila,“ spokojeně uzavírá ošetřovatel. (rz)

Foto Michal Soukup

o rozloze 18 ha obestavěný lázeňskými budovami. Pochopitelně součástí vize byla rozsáhlá kolonáda. Realizaci svých představ řídil V. Skalník z hořínského bydliště, do Mariánských Lázní pouze zajížděl. Dělníci při realizaci projektů nejenže naráželi na skály, které jejich práci zpomalovaly, ale překonávat museli také bažiny či povrchové a podzemní vody. Aby návštěvníci byli co nejméně rušeni pohledem na staveniště, využíval V. Skalník při výsadbách rychle rostoucí keře a stromy, především topoly. Obdiv k jeho zdejšímu úpravám vyjádřil například básník Johann Wolfgang von Goethe. Ne vše však V. Skalník prosazoval lehce. V případě hlavní kolonády narážil na nepochopení dokonce u tepelského opata. Pomohla až přímluva právě od Goetha.

Václavu Skalníkovi se povedlo propojit centrum města s okolní krajinou tak dokonale, že není patrné, kde je konec parku a kde začátek volné přírody. Postupně z původních bažin v pustém údolí vytvořil sadové město, které během jeho působení navštívily přední osobnosti té doby. Patřil mezi ně nejen Goethe, ale také například Napoleon III., Ferdinand I. Dobrotivý či klavírista Fryderyk Chopin.

V další etapě vztahu k Mariánským Lázním si v nich V. Skalník zakoupil parcelu a nechal na ní postavit dům. Když pak zvažoval odchod od Lobkovi-

OSOBNOST IRIS

ců, přesídlil i pod vlivem Reitenbergerova naléhání do lázeňského města. Roku 1824 se stal jeho představeným (purkmistrem neboli starostou) a tuto funkci zastával 19 let – nejdéle ze všech jeho předchůdců a nástupců. Během té doby se podílel na vzniku Veřejné lázeňské nemocnice, díky níž mohli lázeňské léčení absolvovat též lidé méně majetní. Za jeho působení se lázeňské sídlo napojilo na síť císařských silnic a město navštívili další představitelé tehdejšího politického či kulturního života.

Vedle prací v Mariánských Lázních realizoval V. Skalník úpravu parku v Karlových Varech, kde založil tamní nejstarší sady. Věnoval se též mapování a vykreslování podob květeny, která v okolí Mariánských Lázní rostla. Jím vytvořené skici nalezených rostlin se staly součástí geografické publikace popisující krajinu v jejích okolí. Než Skalník zemřel, předal péči o parky v Mariánských Lázních synu Karlovi.

Na Skalníkovo mariánskolázeňské působení upomínají jak názvy několika veřejných prostranství, tak upravená rodinná hrobka či dva pomníky situované v centrální části města. Skalníkovo jméno nese také jím vytvořený sad v Karlových Varech. (uw)

Foto (repro - Wikipedie)

Prázdninová divočina

Letošní letní příměstské tábory pořádané zoologickou a botanickou zahradou se nesly ve znamení divočiny. Stejně jako v předešlých letech se kapacita naplnila velmi rychle a tři běhů se zúčastnilo celkem 183 dětí. Ty se na začátku tábora zavázaly, že budou dodržovat táborová pravidla, za což na oplátku dostaly modrý šátek s potiskem stop. Díky němu se dobře poznávaly během výletů mimo táborovou základnu.

V Enviromentálním centru na Lüftnerce.

Dalším cílem byla Hurvínkova stezka kolem Boleveckých rybníků, kde také sbíraly a poznávaly přírodniny. Dva netopýři rezaví, kteří jsou hendikepovanými svěťenci záchrané stanice Nyctalus, je navštívili přímo na táboře. Při přednášce lektorů ze společnosti EKO-KOM, jež zajišťuje třídění, recyklaci a využití komunálního odpadu, se chlapci a děvčata zábavnou formou poučili jak mají správně třídit.

Při delším druhém běhu tábora se jeho účastníci také podívali do Muzea loutek. Domů si odsud odnesli vlastnoručně vyrobené loutky tygra a slona. Na výstavě v Západočeské galerii si zase otestovali svoji vizuální paměť. Stihli i výstavu Michala Cihláře v Masných krámech, mj. tvůrce loga pražské zoologické zahrady.

Při všech aktivitách oddíly získávaly body, které rozhodly o umístění v celotáborové hře. Jako odměnu dostali na konci tábora všichni látkové vaky s obrázkem z divočiny, který si mohli doma vybarvit. A také podsedák na toulky přírodou. Mezi cenami nechyběla ani sladká odměna a další drobnosti. Na úplný závěr si děti užily karneval, na nějž si vyrobily zvířecí masky.

Mgr. Linda Vlčková

Foto Helena Smolíková

Zázemí prvního a druhého běhu bylo tradičně v 1. ZŠ, ale táborníci strávili několik dní přímo v zoo a stihli ji pořádně prozkoumat. Navštívili nejen známá místa, ale také zázemí žiraf a nosorožců, které není běžným návštěvníkům přístupné. Setkali se tam přímo s jejich chovateli a měli možnost se jich vyptat na vše ohledně chovu. Lvy, tygry, medvědy a levharty potěšili enrichmentem pro zpestření běžných dnů. Použili na něj kartony a velbloudí srst, která šelmám voněla. Kromě divočiny v zoo se děti přenesly rovněž do divočiny druhohor a navštívily DinoPark. Podívaly se též do přírodní divočiny v okolí obce Kornatice, již je provedl lesní pedagog Ing. Pavel Šeří. Celý den si s ním povídal o obyvatelích místního lesa a učily se poznávat nejznámější druhy rostlin.

Foto
Jaroslav
Vogeltanz

Kytička pro zakladatele

V pátek 9. září se objevila u pamětní desky Miroslava Vaňouska u vstupu do expozice Svět v podzemí skromná kytička. Připomínala jeho nedožitě 100. výročí narození (9. 9. 1922–16. 11. 2007). I jeho život byl skromný, přesto bohatý. A přínosný. Patřil k předním západočeským dendrologům, vychovával mladé ochránce přírody, velkou jeho láskou byli terarijní živočichové. Hlavně se však zasloužil o vybudování botanické zahrady na Lochotíně a byl jejím prvním vedoucím. V samotné zahradě se toho z dob, kdy ji vedl, už příliš nezachovalo. Jeho odkaz však uchovává a předává dál jemu věnovaná pamětní síň ve vstupních prostorách do Světa v podzemí. (rd)

Nejpřitažlivější na domácí půdě V top republikové desítce

Šest zoologických zahrad včetně Safari parku (v Praze, Zlíně, Plzni, Ostravě, Olomouci a Dvoře Králové), lanová dráha na Petřín, Dolní oblast Vítkovice v Ostravě, AquaPalace v pražských Čestlicích a Pražský hrad. Desítka turistických cílů, které lidé v roce 2021 nejvíc navštěvovali. Přehled míst, o něž měli loni největší zájem, zpracoval na základě podkladů a dat zaslanych z regionů Institut turismu České centrály cestovního ruchu – CzechTourism.

Vítěznou trojici otevírá lanová dráha na Petřín. Svezl se jí více než jeden milion lidí. Na obou dvou dalších místech jsou zoo: Pražská v Troji s cca 963 000 návštěvníky následovaná Zoo Zlín s téměř 624 000 příchozími. Plzeňskou zoologickou a botanickou zahradu si prohlédlo v loňském roce 476 866 lidí.

Oficiální pořadí nejoblíbenějších turistických cílů v ČR profesionálně sestavené centrálou turistického ruchu CzechTourism tak jen věrohodně potvrzuje, že nejnavštěvovanějším turistickým cílem v Plzeňském kraji je Zoologická a botanická zahrada města Plzně. Nikoliv areál Plzeňského Prazdroje, i když za něj bývá také vydáván. „Zoo

je v Plzni opravdu nejatraktivnějším cílem,” řekl na její adresu při slavnostním otevření zrekonstruovaného líhového výběhu náměstek hejtmana Plzeňského kraje a 1. náměstek primátora Plzně Mgr. Roman Zarzycký.

Pokud jde o každoroční návštěvnost zoologické a botanické zahrady, jedná se o součet lidí, kteří si prohlédli areál na Lochotíně a specializovanou expozici Akva tera ve středu města. Rozhodně do ní nejsou započítáni návštěvníci DinoParku, stejně tak jako v součtech nejsou účastníci koncertů a dalších kulturních akcí v Lochotínském amfiteátru, i když je součástí zahrady. Být tomu tak, bylo by to určitě více jak půl milionu lidí. (rd)

Z města na vesnici

„Chce to odvahy, hodně odvahy,“ začíná svoji přednášku u Drahotínského rybníka na společném letním pobytovém táboře plzeňských dobrovolných hasičů ze Skvrňan a Sdružení přátel Zoologické a botanické zahrady města Plzně IRIS předsedkyně Místní akční skupiny Český západ Mgr. Edita Šajtošová. Slova o odvaze ovšem nepatří táborníkům, ale podle ní ji musí mít všichni, kteří na vesnici žijí nebo se rozhodují žít. Na skutečném českém venkově, nikoliv v příměstských satelitech, jejichž rozpínavost je stále větší. A hned uvádí několik ilustračních příkladů: Doprava čili dopravní obslužnost. Některé vsíky jsou spojeny s okolím jedním autobusem ráno, druhým odpoledne. Lidé na vesnici si toho musí oproti obyvatelům měst udělat hodně sami. Struktura služeb je omezená. Ztráta zaměstnání a hledání nového – hodně bolestné. V zemědělství by většinou sice uplatnění našli, ale výdělky a pracovní doba nejsou příliš lákavé. Ona na vesnici žije a je zde spokojená. Dává jí prostor pro její záliby.

O několik dní později soukromě hospodařící rolník Ing. Hodan dodává: „Myslím, že více než klimatické změny a toho, co se bude ve změněných podmínkách pěstovat, se musí zemědělství obávat toho, kdo v něm bude pracovat!“

MEZI ATRAKTIVNÍ POVOLÁNÍ ZEMĚDĚLSTVÍ PROSTĚ NEPATŘÍ

Tábor, který je tradičně nejen odpočinkový, ale rovněž vzdělávací, je letos věnován právě vesnici a zemědělství. Agronom a zootechik Kralovické a. s. ho představují na příkladu velké, velmi dobře prosperující společnosti. Hospodaří na 3 000 ha zemědělské půdy, chová 550 dojníc, 500 prasníc, brojlerů, kachny, krůty a krocany. Také se živočišná výroba podílí na celkové produkci 80 procenty. K tomu vedlejší činnost – např. provoz bioplynové stanice. To všechno musí zvládnout 140 lidí. Stále větší slovo má proto výkonná mechanizace. Na osetí všech polí jim stačí jeden secí stroj. Na sklizeň zrnin tři kombajny. Každý z nich zvládne sklízet během hodiny 4 až 5 ha. Výkon dřívějších kombajnů E 512 bylo šest hektarů denně.

Na vlastní oči si táborníci moderní zemědělský podnik prohlédli také. Pro exkurzi si vybrali Mec-

lovskou zemědělskou a. s. na Domažlicku. A svezli se i v nejmodernějším traktoru, na chvíli se stali kombajnéry...

MALÉ HOSPODÁŘSTVÍ ZA DOMKEM – PŘEŽITEK

Zemědělská dotační politika státu, natož Evropské unie není zrovna jednoduché téma. Bc. Miloš Dynťar ze zemědělského intervenčního fondu rozhodně nechce děti otrávit čísly a zahltit informacemi. Vybrává proto ty základní a které nejsou nad jejich chápání. Například, že od úrovně dotací odvíjejí ceny potravin. Za I. republiky dotace nebyly. Jídlo bylo drahé a bylo ho málo. Lidé na vesnici byli proto z velké části samozásobiteli. Chovali drůbež, i prase, snažili se mít zahradu nebo pole. Socialismus chtěl co nejvíce setřít rozdíly mezi životem na vesnici a ve městě. Podařilo se mu to jen částečně. Současný režim je, až o to nijak zvlášť neusiloval, podstatně úspěšnější. Dřívější dvorky s drůbeží se proměnily v udržované zahrady městského stylu. Lidé už nemají druhé zaměstnání v podobě malého hospodářství za domkem. Jenže samovýrobu musí nahradit zemědělská produkce, často za vyšších nákladů.

LEVANDULE, LEVANDULE, PŘEKŘÍKUJÍ SE DĚTI

Ing. Petr Hodan hospodaří na více než 100 hektarech půdy na úrodném Přesticku. Podle skladby plodin, které přinesl s sebou, aby děti vyzkoušel, jak je znají, co roste na našich polích, škála jím pěstovaných rostlin je široká. Vědomosti táborníků hodnotí jako průměrné, některé reakce jsou pro něj ale nečekané. Květ bramboru poznávají jen tři, vojtěšku ani jedno. Zato několik jich přes sebe přesvědčivě křičí levandule, levandule, levandule!

ŠLECHTITELÉ PŘEKONÁVAJÍ STÁLE SAMI SEBE

Základem výnosů na poli a užítkovosti ve stájích jsou výkonné odrůdy a plemena. Jak se rodí nové odrůdy, to se snažil dětem vysvětlit dlouholetý šlechtitel Ing. František Pátý. Mimo jiné se dozvěděly, že při šlechtění nové odrůdy se pouze jedna z tisíce rostlinek blíží šlechtitelským představám. Než je nová odrůda povolena, musí projít třile-

Foto Jakub Racek

tým náročným zkoumáním. To musí potvrdit její deklarované vlastnosti. Na rozdíl od novošlechtění, jehož cílem je vývoj nových odrůd, udržovací šlechtění garantuje zemědělské praxi, že pod stejným názvem nakupuje osivo stále stejných parametrů. Nové odrůdy obilovin se povolují na 15 let, z pěstování se však vyřazují většinou už po sedmi letech. Pšenice má u nás na 200 odrůd, v Evropě je to kolem 500. Podobné je tomu u brambor.

SÓLO PRO TRADIČNÍ A REGIONÁLNÍ POTRAVINY

Tábor se blíží k závěru, program – celkový i odborný – graduje. Ve čtvrtek je pro děti připraven Řemeslnický den. Na vlastní oči vidí, jak se dříve mlátilo obilí cepy, sekalo kosami, čím se živili dráteníci, jak se pletou vrbové košíky, jak se nadřel hrnčíř u keramického kruhu. Vše si mohly i vyzkoušet, čehož vrchovatě využily. Stejně jako si zazpívaly řemeslnické popěvky společně s flašinetářkou paní Evou (na fotografii).

V pátek provoněly tábor regionální potraviny. Děti ochutnávaly a přitom se dozvíдалy, proč se tak propagují a podporují. Jsou čerstvé, ekologické. Zanechávají za sebou minimální uhlíkovou stopu. Jejich konzumací se podporují místní farmáři. Představte si: Přestože si dokážeme u nás vypěstovat kvalitní chutná jablka, v našem kraji jsou sady v Nebílově, na Přimdě, na Radnicku, stále více se jich dováží. Třeba až z Chile! Ze země od nás vzdálené 12 500 km! Není to zbytečné? Rozhodně ano. Třeba nutné příští úspěšná opatření dají takovým nesmyslům ráznou stopku.

František Hykeš

Foto Jaroslav Vogeltanz

OKÉNKO DO HISTORIE IRIS

V září 2003 mělo křest 1. číslo nového barevného čtvrtletníku o zoologické a botanické zahradě města Plzně, ale také o přírodě a ekologii – IRIS. A proč právě IRIS? Přece z úcty k zakladatelům první plzeňské spolkové a druhé nejstarší zoo v ČR. Tento název nesla od svého založení v roce 1926 až do prvních let po II. světové válce.

Z titulní strany 1. čísla hleděli lvi berberští. Stejně jako z čísla tohoto. Tehdy to nebyla náhoda a není to ani nyní. Tenkrát byli ještě stále obdivovanou novinkou a nejmajestátnějším zvířetem zoo. Letos je zahrada hrdá na nový výběh pro tyto královské šelmy a na chovatelské úspěchy, jimiž se může u nich v posledních letech pochlubit.

Tváře všech oproti památným fotografiím ze září 2003 zestárlý. IRIS je však stále mladý a svěží. Přejme mu tu vitalitu i do dalších let. (rd)

Na zájezdy za přírodou – prozatím zapomeňte!

Vasil Jeřimov

Být Bělorusko standardní evropskou zemí, je pro milovníky přírody velmi žádanou destinací. Nabízí v hojné míře čistá jezera, rozlehlé nedotčené lesy, rozlohou největší v Evropě, a v nich letité rozložené duby, zvířata v desítkách vzácných druhů. Krajina připomíná v mnoha ohledech již tu severoevropskou – pro Středoevropana zvláštní a svým způsobem exotickou. Hodnotu tamní přírody potvrzuje počet velkoplošných chráněných území. Často o výměře, jež si mohou dovolit pouze země s menší lidnatostí a současně takové, které si své přírody opravdu váží. A chtějí její současný přírodní obraz přenechat rovněž příštím generacím. Nečinit tak, bylo by neodpustitelné barbarství. Vždyť více jak 90 procent Běloruska je pokryto zelenou vegetací.

Pojďte, budu vám průvodcem po těch nejvýznamnějších rezervacích. Bělověžský prales, o rozloze 132 242 ha zapsaný na seznamu kulturního dědictví UNESCO, zde nazývaný Belovežskaya Pushcha, při hranicích s Polskem se stády zubrů (úvodní fotografie) je nejznámější. Chloubou země jsou ovšem i další.

OD BOBRA PO OSTATNÍ

Biosférická rezervace Berezinska je významnou součástí světové sítě biosférických rezervací UNESCO. Byla založena již v roce 1925. Původně sloužila k ochraně bobra evropského. Brzy se však dostaly pod její ochrannářskou kuratelu i další živočišné druhy, jež ji vzhledem k ohrožení vyžadují. Rozloha biosférické rezervace přesahuje 85 000 ha a je vzdálena 125 km od hlavního města státu Minska. Z většiny je porostlá lesy s převahou borovicových, křovinami olše černé a bělostnými březovými háji. Řeka Berezina se zde větví do množství postranních řečišť. Ozdobou mokřadní krajiny jsou desítky menších i větších jezer. Tak je to úžasné místo.

JSME V JEZERNÍ ZEMI

Poznávat běloruská velkoplošná chráněná území a minout Národní park Naroch – to prostě nejde! Byl vyhlášen k ochraně unikátních přírodních komplexů – a to relativně nedávno, v roce 1999 na ploše 97 000 hektarů. Nedotčené lesy ukrývají takřka 40 jezer, jimž vévodí největší přírodní jezero v zemi – Naroch. Další zvláštností jsou četné minerální prameny. Jejich přírodní charakter setřela výstavba sanatorií a rekreačních středisek. Ochrana přírody a rekreace s lázeňstvím se navzájem nevylučují a koexistují v nekonfliktním vztahu.

Raritou je jezero Glublya. Chemismus vody jí dává nezvyklý nazelenalý odstín. Ale hlavně: Jde o mrtvé jezero s naprostou absencí ryb.

Vytvoření národního parku Braslavská jezera o velikosti 71 000 ha mělo za cíl jediný: Ochránit jedinečný přírodní komplex před civilizačními vlivy. Tvoří ho především skupina lesů Braslav a rozlehlé

Tetřev hlušec

bažiny. Vedle zvířat a rostlin chrání taktéž ledovcové terény, kulturní a historické památky. A že má v názvu rovněž jezero, je v zemi, jež je jimi doslova posetá, příznačné.

JÁSALI PŘEDEVŠÍM ORNITOLOGOVÉ

Národní park Pripyat se nachází mezi řekami Pripyat, Ubrat a Shift. Většina území je pro špatnou přístupnost, neboť je porostlá mokřadními lesy, ponechána člověkem, sama sobě. Největší radost z vyhlášení NP měli ornitologové, protože zde žije 65 druhů ptáků uvedených v běloruské červené knize. Jeho přírodní potenciál je dán též značným

počtem rostlinných a živočišných druhů, jež mohou být díky jeho existenci chráněny. I on nabízí jeden unikát: Více než 500 hektarů je porostlých keřky brusinky.

BEZ ČLOVĚKA A JEHO ZÁSAHŮ

Následující rezervace je jedinečná, zcela výjimečná. Přesto se s ní neradi chlubíme a byli bychom raději, kdyby neexistovala. Vstoupili jsme totiž na území Polesye Radiological Reserve. Nevznikla kvůli mimořádným přírodním hodnotám, ale má souvislost s velkou tragédií poslední čtvrtiny 20. století. Jsme totiž ve Státní radiační a ekologické rezervaci. Vznikla v roce 1988 a pokrývá oblast kontaminovanou radionuklidy po velké jaderné havárii v ukrajinském Černobylu. Na jejím území je řada opuštěných obcí. Vstup do rezervace je velmi omezen. Jejím hlavním cílem, když už vznikly podmínky pro její vznik, jsou pozorování a různá měření prozrazující a dokumentující jak rychle si příroda dokáže brát zpět, co ji člověk odňal. Vědci tu mají také jedinečnou příležitost pozorovat přírodu bez vlivu lidského faktoru.

xxx

Jedenáctý leden slaví svět jako Den přírodních rezervací a přírodních parků. V Bělorusku je to vpravdě svátek národní. Jako je velkým národním bohatstvím sama existence tamních velkoplošně chráněných území. Zabírají více než šest procent rozlohy státu. Je to plocha rovnající se 1,2 milionu hektarů.

Foto 2x Jaroslav Vogeltanz

Začátkem října, tedy v čase, kdy se k vám dostává 3. číslo IRISu, připomíná zoo návštěvníkům Mezinárodní den zvířat. Poprvé byl slaven v roce 1931. Datum 4. října nebylo vybráno náhodně. František z Assisi, který má ten den svátek, byl velkým přítelem a ochráncem zvířat. Ověřte si tak dnes své znalosti o ži- vých tvorech.

- 1 Žijí v ČR velké šelmy jen v zoo nebo i mimo ně?**
A/ ne; B/ ano, v oborách; C/ žijí i ve volné přírodě.
- 2 Pod pojmem sociální hmyz byste hledali:**
A/ parazitický hmyz obývající lidské přibytky; B/ žádný takový hmyz neexistuje; C/ jeho představiteli jsou u nás především včely a mravenci.
- 3 Která z odpovědí správně charakterizuje sumce?**
A/ noční dravec, jedna z největších evropských ryb, je teplomilný, sladkovodní ryba; B/ tažná ryba mezi mořem a sladkými vodami, největší evropská ryba, žije se planktonem, žije ve velmi chladné vodě; C/ býložravá, mořská, velmi vzácná ryba.
- 4 Tvrdí se, že žirafa rodí ve stoje.**
A/ ne; B/ jen výjimečně; C/ ano, vždy.
- 5 Nosorožec indický je vzácné zvíře. Je pravdou, že jedinou zoo, jež ho v ČR chová, je plzeňská zoo?**
A/ ne, je jednou ze tří (Dvůr Králové nad Labem, Praha); B/ ano, je jediná; C/ ne, protože nechová nosorožce, ale hrochy.

Odpovědi zasílejte na adresu: hykes@plzen.eu, (nezapomeňte uvést poštovní adresu) nebo: ZOO a BZ m. Plzeň Pod Vinicemi 9 301 00 Plzeň a těšte se na zajímavé ceny spojené s přírodou!

Výherci z 1 čísla časopisu IRIS, ročník 2022: Tentokrát jsme jich vylosovali pět, neboť správných odpovědí přišlo opravdu hodně. Anna Königová, Kdyně; Olga Janečková, Sušice; Veronika Krňoulová, Svato- bořice-Mistřín; Jana Petraková, Strakonice; Hana Hřířová, Cheb. Ta připsala: Váš časopis si rádi prohlížíme s dětmi ve škole. Jsem jejich asistentka. Našich 13 dětí ve speciální třídě vás všechny moc pozdravuje!

Správné odpovědi na soutěžní otázky (IRIS 1/22): 1B/ rybám slouží k dýchání žábry; 2A/ samice ryb mají v sobě jikry; 3A/ koi kapři jsou ozdobné ryby velmi starého původu vyšlechtěné v Číně; 4C/ největší rybou našich vod je sumec velký; 5B/ mihule náleží k nejpřimitivnějším obratlovcům.

Všem výhercům blahopřejeme!

Poválečná expedice ožila

Na letošní rok připadá další velké cestovatelské výročí legendární dvojice Han- zelka a Zikmund. Je tomu 75 let, co vyrazili na svoji první zahraniční cestu. Dva komerční inženýři překračovali 22. dubna 1947 hranice Československa v pře- svědčení, že jejich cesta přes polovinu planety na africký kontinent může napo- moci prezentaci československých výrobků a zahraničnímu obchodu. Během expedice se z nich ale stali novináři, fotografové, dokumentaristé a cestovatelé, kteří svými reportážemi přinášeli svědectví o životě ve vzdálených zemích. Od- jížděl jako obchodníci a vraceli se jako objevitelé. Tuto událost připomenula rovněž plzeňská zoologická a botanická zahrada, jejíž součástí je rovněž památ- ník této cestovatelské dvojice, z níž Miroslav Zikmund byl plzeňský rodák. A to výstavou fotografií v kapličky Mediteránu z expedice Z101 současných násle- dovníků poválečných objevitelů. Uskutečnila se od 2. září do konce měsíce.

Při této první cestě (1947–1950) navštívili H+Z 42 zemí v Evropě, Africe a Latinské Americe. Na tomto světadílu najeli 22 858 km. Část putování ab- solvoval M. Zikmund sám, protože jeho kolega se musel pro zranění vrátit do Prahy. Při zpáteční cestě do vlasti zažil na vlastní kůži začínající politickou polarizaci světa a Evropy a rychlý nástup období studené války.

Po příjezdu do Prahy je vítaly davy lidí. Celkově cestovatelé urazili během první cesty 111 000 km, z toho 61 700 připadalo na jejich slavnou Tatru 87. Cesta trvala 1 290 dní a dvanáctkrát při ní překročili rovník. (rz)

Návštěvnícký servis

ZOOLOGICKÁ A BOTANICKÁ ZAHRADA MĚSTA PLZNĚ

Otevřeno denně březen – říjen: 8 – 19 hod. (pokladny do 18 hod.)

listopad – únor: 9 – 17 hod. (pokladny do 16,30 hod.)

Vstupné: dospělí 190 Kč, zlevněné 140 Kč.

Rodinné vstupné: dva dospělí + dvě děti 620 Kč.

Dva dospělí + tři děti 730 Kč.

Děti do tří let vstup zdarma. Parkoviště 80 Kč.

Dinopark je v období listopad až březen uzavřen.

Roční permanentky Zoo a BZ – rodinná (dva dospělí + dvě děti) 2500 Kč, (dva dospělí + tři děti 2800 Kč)

V pondělí senioři v Zoo a BZ 30 % sleva!

Psí do Zoo a BZ přístup nemají!

AKVA TERA Palackého ul. č. 5

Denně od 10 do 19 hod., vstupné: dospělí 60 Kč, zlevněné 40 Kč.

Permanentka – plnocenná 180 Kč, zvýhodněná 120 Kč.

Poslední vstup v 18,30 hod.

Pro opakované návštěvy Zoo a BZ

i AKVA TERA využijte výhodných permanentek!

Zoologická a botanická zahrada města Plzně

Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň, tel.: 378 038 325

http://www.zooplzen.cz e-mail: zoo@plzen.eu

Aktuální kulturní akce také na: www.iris-zooplzen.cz

facebook: Zoo Plzeň, Sdružení Iris

Jak získat časopis Iris

Časopis si je možno předplatit formou úhrady poštovního. Poplatek za po- slání čtyř čísel činí 100 Kč. Pokud si chcete čtvrtletník IRIS předplatit, kontak- tujte nás na e-mailu: zoo@plzen.eu, nebo na telefonu: **378 038 303**, pří- padně poštou na adrese: **Zoo a BZ Plzeň, Pod Vinicemi 9, 301 00 Plzeň.**

Bezplatně lze časopis získat v jeho distribučních místech:

V **Plzni** na adrese vydavatele, v Akva tera v Palackého ul. 5 a dále na radnici, v městském informačním centru na nám. Republiky, v podatelně Krajského úřadu Plzeňského kraje, v Národním pedagogickém institutu ČR v Čermáko- vě ul. 18, ve Studijní a vědecké knihovně PK a na obvodních úřadech Plzeň 1 až 4. V **Karlovy Vary** na Krajském úřadu Karlovarského kraje, magist- rátu města, v Národním pedagogickém institutu ČR v Západní 15 a ve Stanici mladých přírodovědců ve Staré Roli. V **Chebu** v Domě dětí a mládeže Sova.

Časopis lze získat také ve většině střediskových knihoven v Plzeňském a Karlovarském kraji a dále v informačních centrech v Klatovech, Rokycan- ech, Stříbře a Rožmitále pod Tř., v Muzeu Českého lesa v Tachově, v sídle Svazku obcí Blatenska v ul. Na Tržišti/Spálená a na odboru životního pro- středí MěÚ Strakonice v ulici Na Stráži.

ZOOTRHY PLZEŇ 2022

9 až 12 hodin

STŘEDNÍ ODBORNÉ UČILIŠTĚ ELEKTROTECHNICKÉ PLZEŇ, VEJPRNICKÁ 56

15. 10. , 12. 11. , 10. 12.

Prodej, nákup a výměna terarijních živočichů, exotických rostlin, krmiv, chovatelských potřeb a literatury. Jejich přejímka od 6 do 9 hod. Cena stolu 100 Kč.

Rezervace: 777 578 676

Vodárna **Plzeň**

Máme stejné cíle, respekt k přírodě a její ochranu.

Plzeňská vodárna a Zoo Plzeň,
to je partnerství založené na křišťálově
čisté vodě. Tak čisté, že ji může pít každý.

VODÁRNA PLZEŇ a.s. – Hlavní partner Zoo Plzeň

Skvělá voda každý den
www.vodarna.cz

CENY PLYNU - CENU TEPLA PLZEŇSKÉ TEPLÁRENSKÉ NEOVLIVNÍ

PROČ?

PROTOŽE POUŽÍVÁME TUZEMSKÁ PALIVA

Palivová základna Plzeňské teplárenské je tvořena výhradně tuzemskými palivy, jako je biomasa, komunální odpad a uhlí.

PROTOŽE MÁME OBNOVITELNÉ ZDROJE

Jedním z hlavních paliv na výrobu tepla je u Plzeňské teplárenské biomasa. Její roční spotřeba je 280 000 t. Spoluspalování biomasy bylo navýšeno na 82%.

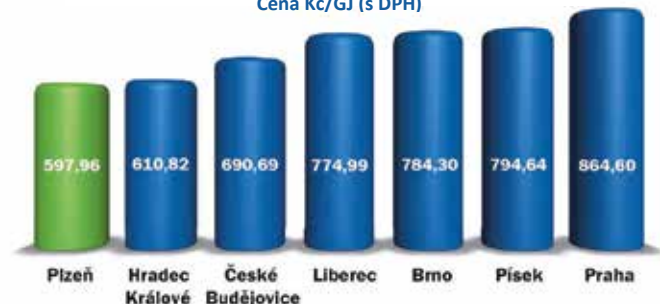
PROTOŽE VYUŽÍVÁME ODPAD JAKO ENERGIÍ

Díky zařízení ZEVO Plzeň využívá Plzeňská teplárenská jako zdroj energie komunální odpad. Ročně ve spalovně zpracuje 110 000 t odpadu.

JSME NEJLEVNĚJŠÍ V ČR!

Porovnání cen tepla v regionech – ceny 2022

Cena Kč/GJ (s DPH)

Přenechtejte starosti našim specialistům a využijte bezplatnou poradenskou činnost. Poradíme a zároveň zařídíme vše potřebné v oblasti zajištění dodávky tepelné energie.

V případě zájmu o připojení můžete kontaktovat naše specialisty:

Ing. Jan Strádal

jan.stradal@plzenskateplarenska.cz

+420 377 180 417

Ing. Michaela Klimešová

michaela.klimesova@plzenskateplarenska.cz

+420 377 180 157

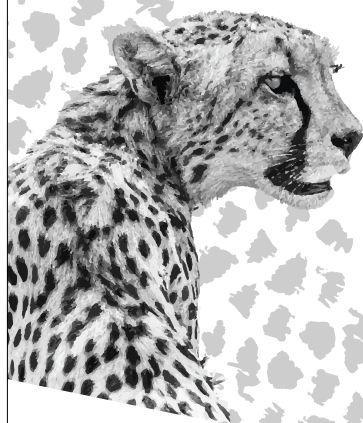
www.plzenskateplarenska.cz | zelená linka: 800 505 505 | inbox@plzenskateplarenska.cz

Autocentrum Šmucler
má nového člena!

je **RYCHLÝ**
LADNÝ
ELEGANTNÍ

...a perfektně
zapadá do
našeho týmu.

Šmucler
Borská 59, Plzeň

Pomáhejte pohybem s mobilní aplikací **EPP** od Nadace ČEZ

#pomahej Pohybem

Ať už s telefonem běháte, jezdíte na kole nebo chodíte na procházky, každá aktivita znamená body pro váš vybraný projekt, který Nadace ČEZ finančně podpoří.

Stáhněte si aplikaci **EPP**
zdarma do svého telefonu.

NADACE ČEZ

SKUPINA ČEZ

www.pomahejpohybem.cz